Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Tractatul[us] p[er] Enea[m] Siluiu[m] editus ad Regem bohemie Ladislaum.

https://hdl.handle.net/1874/461596

Incipit Tractatul⁹ p Eneã Siluiũ editus ad
Regem bohemie Ladiſlaum.

Sereniſſimo prĩcipi domino Ladiſlao
Pannonioꝝ ac Bohemie Regi Et po
tentis Auſtrie duci domino ſuo Ene
as Eps Tergeſtinus. Si quẽ virtuti
operam dare totũq3 ſe bonis prebere actibus o
portet. hunc eſſe te Ladiſlae rex indite nemo
qui ſapiat inficias ibit. Maximis nãq3 regnis
et ampliſſimis principatibus poſtq̃ tutele fime
ris ãnos exſpectaris impatur⁹. Quibz niſi ↄſũ
mate ſapientie alias prudẽtie fueris diu dñari
non poteris. Regna virtuti parent et reſiſtunt
vicijs. Sicut olim impatoris ignauiã roma nõ
tulit. ſic hodie regis deſidiã vngariã deteſtat̃.
Nulli magis quã regnanti opus eſt ſapientia
quo pacto recte gubernauerit alios. Et quem
proprius ſbuerterit error rex incipiens ſe perdit
et populum. Sapienti in melius omnia cedunt
Per me inquit ſapiẽtia reges regnãt et legum
ↄditores iuſta decernũt Tu ergo dum puerũ
agis. et cũ natu grandis fueris. optimis te pre
ceptis imbui ſines. Ad quas res prouocare te
quoq3 maioꝝ tuorum exempla debebunt. qui
romano impeio cũ maxima laude prefuerũt pa
terni atq3 materni ꝓgenitores. Et q̃ te genuĩt

dıue atq; indelende memorie pater Albertus· q̄
bus dignare fedıſſimum fuerit. Maiorū qui re
gna ſuſcipit· et virtutes quoq; ſuſcipiat conſen
taneum eſt. Succedis in nobilitate· cura ut mo
rū ſimili modo ſucceſſor fias. Nobilitas ſanctis
veſtita moribus laudi datur. Michi eſt nobile
quod viciosū. Quis enim generoſū dixerit hūc
quī indignus genere eſt· et preclaro nomine tā
tum inſignis. Sane ut animalia muta quāuis
laudatis orta parentib; nemo generoſa optat
niſi forcia. Sic homines appellari nobiles iure
nequeūt niſi virtute ꝓpria ꝯmēdati. Miſerū ē
ut Juuenalis ait aliene incūbere fame· ne colla
pſa ruāt ſubductis tecta columpnis. Ad virtu
tem autem capeſcendam litterarum ſtudia plu
rimum adiumenti prebent. Nec cuiq̄ꝫ magna
q̄ꝫ regi doctrina congruit· Quod intelligens ro
manus imperator francorum regi cui tūc ami
cīcia iunctus erat per epiſtolā magnope ſtude
bat liberos vti ſuos litteris erudiri curaret. Il
literatumq; regem nil aliud q̄ꝫ coronatum aſi
num eſſe dicebat. Nec ego romanoꝝ principes
dum reſpublica floruīt illiteratos eſſe comperi
ſed domi atq; milicie· et in ſenatu et in exercitu
dominatā eſſe doctrinam· manifeſtumq; omni
bus ē· poſt q̄ꝫ excluſe ſunt littere oēs elanguiſſe
v̄tutes. Nā et armate quoq; milicie infirmata

eſt manus ⁊ ipſius principatus quaſi precīſa
radix. Socrates quidem ut eſt a Boecio relatū
fortunatas eſſe reſpublicas opinabat̄ ſi recto
res earum ſtudere ſapiētie cōtigiſſet. Soli nam
q; perfecti ſunt homines qui ciuiles cū philoſo
phia ꝑtes q̄rūt immiſcere ſibiq; gemina vendi
cāt bona. Nā ⁊ eoꝝ vitam qui ↄmuni ſeruit vti
litati ⁊ ſūma cū trāquillitate nullis obiecta flu
ctibꝫ ꝑ ſapiētie ſtudia verſatur. Principibꝰ igi
tur ⁊ q̄ regnaturi ſūt experiūdum ē totis viribꝫ
ut et publica ↄficiāt negotia et phia vendicēt
queādmodū ꝓ temporibꝫ attinere videbit̄. Sic
enim Pericles ciuilia tractauit officia. Sic ar
chita tarentinꝰ. ſic dyon ſyracuſanus. ſic Ra
banus epamunidas. quorū duos teſte plutar
co platonis cōſtat fuiſſe diſcipulos. Preterco
noſtros ſcipiones fabios ⁊ Cathones. marcel
los. Ceſares. quibus ſūma laus ſūma eruditiō
fuit. Ad hoꝝ ergo te modū cum tempus aderit
cupimꝰ regnaturū ut fatigata magnis calami
tatibus hungaria. ac ſeuis erroribꝫ conculcata
bohemia te duce reſpirēt. ſplendoriq; priſtino
reſtituātur. Quod ꝑcul dubio conſequemur. ſi
ſpem quā de te prebes ſecuta res fuerit. Odorem
namq; bonū de te hauſimꝰ ſicut odor agri pleni
cui dn̄s benedixit. Magnum eſt future ꝓbita
tis indiciū. quia nec videre nec audire turpia

potes. Nemo tibi non modeſtus ſodalis placet
Morales hyſtorias totis hauris auribus. indi
eſqꝫ fieri melior preceptoris tui monitu niteris
Sic michi qui te inſtruit teqꝫ obſeruat ⁊ amat
maxime. vir tum doctus tum probus de te locu
tus eſt. Caſpar. cuius hortatu libellum hunc
de te ſcribere ſumus aggreſſi. Precatus enim
ſummo ſtudio nos fuit ut aliquid ſcriberemus
ad erudicionem inſtitucionemqꝫ tuam aptum
⁊ compendioſum. Optauiſſemus hoc oneris al
teri fuiſſe mandatum qui ⁊ pulchriora ⁊ meli
ora ꝙ nos tradere potuiſſet. Neqꝫ enim tu es
quem mediocra deceant. neqꝫ nos ſumus qui
ſublimia preſtare valeamus. Sed neqꝫ obſe
quium tibi neqꝫ preceptori tuo voluntatem ne
gare debuimus. ne vel maieſtati tue vł dilectio
ni ſue videremur aduerſi nunc preſertim quā
do ſaluatoris noſtri. Natalicia celebramus in
quibus mos eſt fidelibus criſtianis inuicem
munera miſſitare. donādum quidē tibi aliquid
hoc tempore fuerit. Sed quid eſt quod elargiri
tibi noſtra paupertas queat. Non poſſumus
cum piſcatore dicere. ſurge ⁊ ambula. quia nec
huius meriti ſumus. nec tu deo fauēte hoc indi
ges auxilio. Sꝫ aurum ⁊ argētum non ē michi
Experiri licet et dicere. Quid ergo tibi donare
aliud poſſumus ꝙ tui quod magiſtri precibus

flagitamur. Preſtant auro atq; ar̄geto virtu
tum precepta· quibus ſi quis equos veſtimēta
lapilloſq; pretulerit· is equo aut lapidi quā ſa
pienti viro ſimilior eſt. Ex hijs ergo ſuccīntum
opuſculū tue ſeruituti deuoueram q̄d tibi naſcē
te domino iuxta rep̄ſētacōnē eccleſie tot annis
inſtitutū dono daremus. Neſcio quo pacto in
manib; creuit opus obſcuritatē dum fugimus
breues eſſe deſinim⁹. Eſt tamē opi modus nec
faſtidiēti prolixitati nec tenebroſe obnoxi⁹ bre
uitati. Tu paruū mun⁹ ex paupe domo benig
nus ſuſcipe boniq; cōſule· paruūq; precio nō v
tilitate penſabis. Hoc enim libello quem in
ptes quatuor diuiſim⁹· q̄ regis pueri· que iuue
nis· que viri queq; ſenis eſſe ſtudia dicātur. ut
ex claris auctoribus accepimus tue ſublimitati
mōſtram⁹. Speram⁹ enim has omnes etates
nō ingreſſurū te modo· verū etiā egreſſurum·
ad quas beate beneq; dirigēdas quod defuerit
ſcriptis noſtris· nō quippe id paruū erit· ex ali
orū fontibus hauries. Vale.

¶ De puerorū ingenio naturali. Et quomō na
tura ipſa ceca ē ſine diſciplina. Rubrica p̄ma

OMnibus q̄ ad virtutis culmen ducēdi ſūt
pueris. naturā in primis bonā ⁊ diſciplinē
capacem eſſe oportet. Sed hanc preſtare neq;
tuū ē neq; humani ſtudij· ſolius dei munus eſt

celeſteqꝫ bonum. Pauci repiantur quibꝫ natu
ra indocil' ſit. Sicut enim aues ad volatū. Qui
ſtilian⁹ ait. eq̄ ad curſū ad ſeuiciā gignut. ſic ho
minis ē ꝓpria agitacō mētis atqꝫ ſolercia. Ebe
tes vero atqꝫ indociles nō magis ſcd̓m naturā
q̄ prodigioſa corpora ⁊ inſignia mōſtris edūt
Et q̄uis alius aliū preſtet ingenio. nemo tamē
repitur qui michil ſit ſtudio ꝯſecutus. Sed acci
pim⁹ naturā tibi eſſe rectā ⁊ docilē ſup ē igit̄ ut
diſciplinā ⁊ exercitacōeꝫ ſuſcipias. Sicut enim
ceca ē ſine diſciplina natura ſic ſine natura ma
cerata ē diſciplina in vtraqꝫ paꝝ momēti fuerit
ſi ſbtraxeis exēciū ſꝫ hiſte tribꝫ abſolucō ꝯpat̄
Accede igit̄ fauente numine. ⁊ acceptis diſcipli
ne regul' exercitacōeꝫ virtutis āplectere.

¶ Qd in duobꝫ p̄cipue pueri ſūt erudiēdi.

DVo ſunt in pueris erudienda. corpus ⁊ a
nima. De cura corporis prius. Nam in ma
tris vtero quidem formari corpuſculum prius
deinde aiaꝫ infundi dicem⁹ erudicōneꝫ. Deinde
mētis āneckemus intēdū mixtim agem⁹. q̄dā fi
eri vtrūqꝫ ſimul cēſēt ab infancia et primis ut
aiūt vnguicul' incipe debē inſtitucōem pueri. ſꝫ
preterita ſūt hec tēpa tibi vtinā nō ignaue ad e
tatē tuā feſtinādū ē. ad hec te pueꝝ hēm⁹ audi
p̄cepta qūe dam⁹ puero dum te alloquor teqꝫ
cōmoneo et preceptores tuos qui tuam curam

gerunt omnes alloquor. Meminiſſe nāq; illos
oportʒ. eorum q̄ ad Troianū ceſarē plutarchꝰ
ſcribit qui publico ſermone diſcipuloꝝ delicta
in preceptores refundi ɔmemoāt. Depravatū
enim neronis ingeniū non defuerūt qui Sene
ce aſſcriberent Socrates cū malo inductū bone
indolis puerū aſpexiſſet pedagogū eius percuſ
ſiſſe traditur. Relatum eſt a babilonio dyoge
ne Leonidam allexādri preceptorē quibuſdā
illū viciȷs imbuiſſe que robuſtum quoq; ꝛ iā
maximū regem ab inſtitucōe pueri ſunt proſe
cuta. Inſulſi ergo atq; animo deliri ſūt. qui fili
orum ſuoꝝ curam quibuſq; ꝛ ſine vllo delectu
committunt. Ego illos aut eruditos eſſe vo
luerim qđ primum ē. aut ſe non eruditos ſcire
Nil enim peius ē hȷȷs qui paululum aliquid vl
tra primas litteras ꝓgreſſi falſam ſibi ut Quī
tiliani verbis vtamur ſciētie perſuaſionē indu
erunt. Recte igitur philippus macedo Allexan
dro filio ſuo prima lr̄arum elementa ab ariſto
tile tradi voluīt ſūmo illius etatis pħo. Neſcio
quis error Leonide locū fecit. Recte etiam Pe
leus achillis cure phenicem prefecit ut ei dicen
di piter ꝛ agendi ductor foret ꝛ magiſter. Opor
tet autē preceptorum vitā nullis obnoxiā eſſe
criminibꝫ. irreprehenſos mores. optimū experi
mētum ut nec habeant vicia q̄ vetant. Nō ſint

auſteritate triſtes nec cōmunitate nimia diſſo
luti· quos nec odire nec cōtempnere iure poſſis
quorum ſermo plurimū de honeſto ſit · ne ab
hȳs vicia diſcas que poſtmodū ſit opus dediſ
cere· in quibus exuēdis magna difficultas eſt
et onus dedocendi grauius eſt quā docendi
propter qd Thimotheum clarum in arte tibia
rum duplices ferunt ab hȳs quos aliꝰ inſtituiſ
ſet ſolitum exigere mercedes quā ſi rudes diſci
pulos accepiſſet · Tecum certe actum eſt opti
me qui tales ſortitus es magiſtros quorū ſi pre
cepta tenueris ⁊ optimi viri poſſis et clariſſimi
regis aſſequi famā · Horum officiū eſt ut ſicut
coloni ſuis arbuſculis circumponūt· ſepes ſic ti
bi ꝯſona laudabilis vite inſtituta admonicōes
ꝗ circumferāt · vnde rectiſſima morum germi
na pullulant· honeſtatis enim fons atqȝ radix
ē legitima diſciplina · Tecū tn̄ monitis nō pla
gis agāt quāuis enim cedi diſcipulos ſit recep
tum ⁊ Criſippus non improbet · Juuenalꝭ ꝗ ver
ba ferātur · Metuens virge iā grādis achilles
cātabat patrȳs in montibus · Maius tn̄ apud
me pōdꝰ habent Quintilianꝰ atqȝ plutharcꝰ q̄
ad honeſta pueros ſtudia al' · exercitia nō plagis
aut verberibȝ ſ monitis ⁊ racōibȝ ducēdos aiūt ·
verberā ſeruos decēt nō liberos · Nobilibȝ pueris
⁊ maxime regibus maiorē laudes at vitupería

quā verbera ɔmoditatē afferunt. Illa ad hone
ſta cōcitant. hec a turpitudine cohibēt. In vtriſ
q; tamē adhibendus eſt modus nequit nimis
ſit. Pueri namq; in modicis celebrati laudaci
omibus intumeſcūt. nimis autē affecti iniurijs
frangūtur animoq; deficiūt. at ex plagis odia
ſurgunt que ad virilem etatem vſq; pdurant.
Addiſcenti autē nichil magis aduerſū eſt q̄ p
ceptores odiſſe. quos tu ſi recte facere volueris
non min⁹ amabis quā ipſa ſtudia. ⁊ parentes
eſſe non quidem corporis ſ; mentis tue iudicab
multum hoc ⁊ pietas ſtudio cōfert. Audi rur
ſus Juuenalem. Dij maiorū vmbris tenuem in
quit ⁊ ſine pondere terrā. Spirātesq; crocos ⁊
in vrna perpetuū ver. Qui preceptorē ſancti vo
luere parētis. Eſſe loco.

¶ De cura corporū ⁊ qualit̄ nutriēdi ſūt pueri.

De preceptoribus ſatis dictū eſt. Nunc vidē
dum arbitramur. quomō illi corpori tuo cu
ram prebere debent. Quā ɔſuetudinem puerile
corpus accepit eandem ſeruare ſuccedente tpē
cupit. Cauendū eſt igit̄ ne nimis molliter enu
triatur. ne ſompno plus q̄ ſatis eſt. aut quieti
indulgeas. Mollis educatō quā vocam⁹ indul
gētiam neruos omnes ⁊ mētis ⁊ corporis fran
git. Vitāda eſt plumarū mollicies. herere ſeri
cum carni nolim. interdū groſſo lino vtēdū ē.

ſic fiunt mēbra ſolidiora ⁊ laboris magis paci
entia. Cūqꝫ ſis natura pulchrimus ⁊ digna ſce
ptro ſoboles. ſtudendum ē ut geſtus forme reſ
pōdeant. ut recta ſit facies ne labia detorqueas
ne liguam ſugas. ne viciū ebrietatis effingas.
ne ſeruilem imiteris vernalitatē. ne ſupinus
ſit vultus. ne deiecti in terrā oculi. ne inclinata v
tralibus ceruix. ne inducte ruſtice man⁹. ne ſta
tus indecorus. ne ſeſſio irridenda. Ciliorum mo
tus apte retinendus. recta ſint brachia. neqꝫ
in proferendis pedibus ruſticia. Nichil poteſt
placere quod non decet. Nouit hoc Philippus
alexandri pater. q̄ cū multos quos bello cepat
venundans. ſublata impeditaqꝫ tunica ſederet
nequaq̄ decore et vnus ex hijs qui venunda
bant clamaret. Ignoſce mī philippe. nā a patre
mī amicitia tecū eſt. Vn̄ ſibi amic⁹ eſſet hō īter
rogat. Et illo ꝓpi⁹ accedēte atꝫ ſūmiſſa voce di
cēte. parūꝑ inferius clamidē demittito. ita eni
inept⁹ ſedes. Iſtū ait philipp⁹ dimittite. Nā q̄
beniuol⁹ atꝫ amic⁹ eēt latebat. Seruād⁹ ē igit̄
in motu omniqꝫ ſtatu decor. In q̄ re tā curioſi
greci fuerūt ut geſt⁹ legē ꝯſcripſerūt quā Ciro
noia vocauerūt. eā ſocrates ꝓbauit. plō in pte ci
uiliū actionū poſuit Criſipp⁹ in p̄ceptis de edu
catiōe liberoꝝ nō omiſit. Sūt etiā corporis q̄dam
certamina q̄ minime cōtēpni debent. ſꝫ eius rei

preceptores audiendi sūt·ut quātum ſatis erit
in hijs elabores·quo et apta quedā menbroꝝ
cōpoſicō ſimul ⁊ robuſtitas acquiritur·Bona e
enim in pueris corporis habitudo bona quoqꝫ ſe
nectutis fundamenta iacit·Cūqꝫ regem ineſſe
prelijs ſepius oportcat·militaribꝫ certaminibꝫ
exercere pueros ꝯuenit quē ēgni gubernacula
manent·Bellū enim educatum in vmbra corpo
ris habitudinem repudiat·Macillētus autem
miles et bellē aſſuetus in certaminibꝫ pugiles
feroces ⁊ ſtructas prelio ꝓpulſat acies·Nō er
go abre fuerit te quē ſepe contra thurcos pug
nare neceſſariū erit arcum in puericia tendere
fundam iactare·rotā ē·ſagittā dirigere·haſtā
iacere·equos aſcendere·curſitare ſaltare·inter
eſſe venacōibus·nā āſca nādi periciam·Nichil
ē turpe diſcere qđ licet honeſte facere·Audi vir
gilium de pueris italorū que referat·Natos ad
flūmā primū deferimus·ſeuoqꝫ gelu duram⁹
⁊ vndis·venatu inuigilāt pueri ſiluaſqꝫ fatigat
flectere equos ludos ⁊ ſpicula tēdere cornu·Ce
terū nec puero ludos interdixerim qui nō ſunt
obſceni·ludere cum equalibꝫ pila queadmodū
tibi Johannes hinderbach vir doctus precep
ta cōſcripſit ⁊ laudo ⁊ probo·Eſt trocus·ſunt et
alij pueriles ludi q̄ nichil turpitudinis habēt
quos tibi nonnūq̄ preceptores ꝑmittere debēt

ut ſic laboris remiſſio fiat et alacritas excitetur. Non eſt ſemper litteris ſerioribus qz rebus incumbē dum. nec nimēſi labores ſunt pueris adiciendi ſub quibus defeſſi corruāt. et alioquin pondere moleſtiqz preſſi doctrinā min⁹ manſuete pcipi ant. Plante nāqz cū modicis alunē aquis mal tis ſuffocantur. Noſſe oportet vitā noſtrā in du as ptes eſſe diuiſā. in ſtudium ac remiſſionem Sic vigilie ſompnus pax bellum eſtas hyems operoſi feſtiqz dies laboris cōdimentum ē ociū Itaqz nec laborem ſumere nimium. nec ocio ni mis indulgere oportet. Hoſtes enim diſciplina rū ut a platone dictū ē labores et ſompni.

Quali cibo et potu pueris vti ɔuenit

Corporalia puerorum exercitia qui regnum ex pectāt q̄lia dn̄t eſſe q̄leſqz ludi iā tenes. Nūc de cibo potuqz dicam⁹. Modic⁹ ac tēpat⁹ cibz. ut Iheronim⁹ ad ruſticū ſcribit et carni et a nime utilis eſt. Aſſit igitur racō ut tales et tan ras aſſumas eſcas quibz nec corp⁹ onerec nec libertas anime preguet. Et quāuis cibi refutā di ſint q̄ difficulē digeri poſſunt prouidēdū tn̄ ē ne delicatis aſſuetus cibarijs ɔmunia demum faſtidias. Non ſemper eſt inurbibus degen dum. Eris nonnūq̄ in caſtris in ſiluis in deſer tis locis vbi neceſſarium erit groſſiorib⁹ vti ci bis. Sic nutriendus eſt puer ne cum tempus

expoſtulet bouinas carnes abhorreat. Adde ꝙ bellatori huiuſmodi futuro cōuenit porrigere dapes nō q̄ delicatū ſʒ q̄ robuſtū corp⁹ efficiāt Si quis preterea paſſulis amigdalis cōfectis ex zuccaro cibis. paruis auiculis. hedulis agniculis lenioribus qʒ ſemp mēſis utatur. quibʒ demū menſis releuari reſtaurariqꝫ poterint ſi ceperit egrotare.

De ſuꝑfluitate in eſu q̄rūdam patriarum.

Attingā nūc aliquid qđ multi ex tuis ſubditis reprobāt. Quis enim vel auſtralis ē vel vngar⁹ vel bohemus qui de frugalitate mēſarū libenter audiat diſputātem. Quid enim ē quod in hijs regionibus maioribus efferatur preconijs cibariorū luxurie ac laute gloria mēſe Quid ē qđ familia magna ꝓbet magiſqʒ predicet ꝙ diuitis cene numeroſa fercula. Ille magnificus inquiūt ille celebrandus. illi voluppe ſeruierim cuius culina ſemper fumat ſēper vncta ē cui⁹ gule nulla obſtāt precia. q̄ ſplendide cenat ac raris ac lōge queſitis vtitur ferculꝭ. Cuius cellaria redundant ferculis patentqʒ omnibus. Sic hiſtriones loq̄ ſic paraſiti ſcurreqʒ ſolēt. quibʒ viuendi curia in ſolo palato ꝯſiſtit Et q̄ ſardanapalli ſequētes in gluuiem gruis collū mallēt habere quā ſuū. Sed nichil eſt optime puer indolis qđ eque effugere ſapientem

oportẽat q̄p uiuere ad oſtentacõnem· populaꝛes
aures ſequi·non aũt verã racõem vſqꝫ adeo vi
uendi ducem habere. Spernẽdi ſũt manes ru
muſculi·fugiẽdi aſſentatores. Non eſt appeten
da laus que ore ab inſani manat. Clariſſimus
patruel' tuus fridricus Ceſar q̄ nũc monarchi
am tenet imperij tã q̄p ſapiẽs tã ſobriũ ſe oñdit
nõ vino non cibo ſe implet·caſtigata prandia
caſtigatas agit cenas·nõ curãt h̄ q̄d de ſe bibu
li ferãt. Sapientũ nãqꝫ nõ ebrioꝝ preconia re
natur. Sꝫ ne lõgius euagemur. Quid ſibi vult
tãta ferculoꝝ numeroſitas q̄ diuerſitate carni
um atqꝫ ſapoꝝ delectacõe conuiuas q̄ſi captiuos
tenet. None morbi ex nimia ſaturitate ↄcitãtur
Quot ſũt qui poſt q̄p gule voluptatẽ expleuerit
vomitus cogũtur ſuſtinere moleſtiã·ut q̄d tur
piter ingeſſerũt turpius egerant. Afferent mi
niſtri tui ſi ſapient coram te non plurimas e
pulas.noli preſinire numerũ Qui te regũt a ſa
nitatis a virtutis a maieſtatis a t̄pis et loci cõ
ſideracõem habeãt. Imperatoriã domũ Julius
Ceſar niſi ſolẽne conuiuiũ fuiſſet tribus voluit fer
culis contentari Ceſar Auguſtus in ſũmo faſti
gij culmine ſecũdario pane a piſciculꝰ ↄtẽtꝰ iu
bilꝰ erat. Dicet aliq̄s. Quid nero·quid caligula
quid uitelliꝰ·Nũq̄d ↄmeſſacões in modice fre
quẽtamꝰ haut inficiamur ſꝫ imitaꝛ optios nõ

peſſimos ⁊ glorioſos nõ illaudatos decet. Rur
ſus adiciatur alit̃ in ytalia vbi famẽ calor extin
guit. aliter in germania vbi frigus ꝯmedendi
prouocat appetitũ regulanda eſt menſa. Neqꝫ
hoc negamus. At non multũ ꝯmedere cuius ar
det ſtomachi rabies. ſed varia illũ ſumere pre
cioſaqꝫ ꝓhibemus. Meminiſſeqꝫ te volum⁹ di
cti ꝯuiuarũ vocabuli. Non enim ut greci ſic et
maiores noſtri cõpotacões ꝯmeſſacõeſqꝫ vo
luerũt. quaſi vini cibiqꝫ gratia ꝯueniatur. ſed
ꝯuiuia ut ſimul uiuerẽt. Socrates mltos ꝑtere
a velle viuere dicebat ut ederẽt et biberẽt. ſe au
tẽ ꝓpterea ⁊ edere ⁊ bibere ut viueret. Ad quẽ
modũ quicũqꝫ ſe limitauerit is ꝑfecto nõ ma
gnos ſumptus in cenis habebit. paucis namqꝫ
⁊ minimis rebꝫ natura cõtẽta ẽ. Ariſtoteles vir
clarus ⁊ inclitus cũ de voluptate guſtus atqꝫ ta
ctus idẽ cibi ⁊ veneris diſputaret ab hijs ꝑfi
ciſterẽtur ſenſibus delectacões ſolas homini
bus ꝯmunes eſſe cũ beſtijs aſſerebat. Atqꝫ id
circo in pecudum haberi ferarũqꝫ numero quiſ
quis eſſet hijs voluptatibꝫ impeditus. Cetere
ex rebus alijs prodeũtes homini tm̃ ꝓprie ſunt
ſicut apud macrobium in ſaturnalibus Euſta
chius affirmat. Quis igitur habẽs aliquid hu
mani pudoris voluptatibꝫ hijs duabꝫ coeundi
atqꝫ cõmedendi gratuletur que ꝯmunes ſũt cũ

aſino a ſue. Sed deuenere adoleſcentem magis q̄ puerum comoueſacere oportebit. Interim cum cenarum ſumptus reprehendimus. Cathonis ſermo venit in mentem. Qui cum apud Romanum populum in prodigalitatem et immodicos ſumptus inueheretur. Quam inquit difficile eſt ad ventrem oracōnem habere qui aures nullas habet. ac.

¶ Ne pueri immoderati ſint in bibendo Et q̄ turpe eſt eis vinum appetere.

Verū cū delectacō guſtus pleroſq; nō minus in potu q̄ in cibo detineat. Cauendum eſt tibi ne vel multibibus vel optimibibus fias. omnemq; inebriem vitabis. Sic moderata bibicio non que mentem grauet ſed que ſitim auferat. Multum ſucci in pueris eſt lacte ſunt et ſāguine pleni raroq; ſitim ſenſiunt. ¶ Appetitore vini puero nichil turpius eſt. ¶ Vſus vini ſicut Valeri9 ait. romanis olim feminis ignot9 fuit. Quid pueris. feremus ne puerorum bachari mentes aut vini ſurgētem ingenij iugulabimus mero. Quamuis thetunico more in vas vino miſcere aquam michi tamē nulla racōne perſuaſum fuerit fumoſum vinum niſi aq̄ caſtigatū pueroꝝ mēſ apponi debere. Relatū ē michi ex bohemis proceribus quedā fuiſſe q̄ liberos ab infātia ſuos atq; ab ipſ incunabil ſoli9

Malmatici aũt Reuolij magnis ⁊ crebris hau
ſtibus aſſuefaceret. Sic enim aiebat. Poſtq̄ vi
ri fuerint multũq; biberint nulli⁹ vini potẽcia
a mentẽ amittunt. Sic fortaſſe nutritus fuerat
Cirus iunior qui cũ Lacedemonios ut ſecum ſo
cietatẽ inirent hortaretur. Cor ſibi dicebat lon
ge grauius eſſe. q̄ fratri. Nã et plus meri q̄ il
le biberet ⁊ melius ferret. Stulta ⁊ inanis cau
cio. ne ſis aliquãdo ebrius ſemp ebrium eſſe. nõ
pdunt qui ſic nutriti ſũt mentem cum maxime
bibũt. ſʒ ſtultam adherentẽq; ſemper ebrietatẽ
continuant. Non ibi memoria eſt nõ vinorũ in
genium non honoꝝ cupido arciũ. non glorie nõ
honeſtatis ſtudium. Verũ ne cũ iſtiuſmodi vel
uis cõflictari videamur quibus inter homines
locum dare ſcelus arbitramur ad Platonẽ trã
ſeam⁹ ⁊ quam ille diuin⁹ vir de vini potu ſẽten
ciam tulerit audiamus. Hic enim non paſſim
hauriẽda vina ſʒ modicas ⁊ honeſtis int̃ bibẽ
dum remiſſionibus refici integrariq; animos
ad inſtaurãda ſobrietatis officia ſapienter ex
iſtimauit. nec diffugiẽdas eſſe. omnino vini po
tacõnes. quia nullus cõtinens ꝑfus aut tem
patus ſatis fideliter videri poteſt cuius vita nõ
inter pericula vicõrum et in medijs volupta
tum illeſebris explorata ſint. Nã cui libencie g̃
cieq; omnes conuiuioꝝ incognite ſũt. quiq; illoꝝ

omnino expers ſit. ſi eum forte ad percipiēdas
has voluptates aut volūtas tulerit aut caſus
indixerit aut neceſſitas impulerit mox deliniri
et capi. neqȝ mētem eius animūqȝ ɔſiſtere neceſ
ſe eſt. Muniēd⁹ ē ergo puer aduerſo uini ma
liciā. non fuga ſicut egipcij faciūt. neqȝ ingur
gitacōne ſicut bohemis placuit. ſed animi vigo
re et cōſtanti preſentia ut vſus moderacōe tem
peratus fiat et continens. Vtimur autem vino
non nobis vt dominet̄ ſed ut calefacto ſimul
refectoqȝ aīo. ſi quid in eo vel frigide triſticie
vel torpentis verecūdie fuerit diluam⁹. qd tūc
faciam⁹ cū modicū et tolerabile vinū ſumimus
Sint ergo cōuiuia que te pn̄te fiunt et in cibo et
potu caſtigata ſuiſqȝ regul̄ limitata ſobria ſine
luxuria. ne vel anime vel corporis officia prepedi
ant. Non ſit illic triſticia nec vultus nubili. aſ
ſit et aliquādo riſus. Non laudo Craſſum quē ſe
mel in vita riſiſſe Cicero ſcribit. Nā ſaluatorem
noſtrum riſiſſe nūqȝ. alterius qȝ hominis offici
um fuit. Aſſit in cōuiuio grauitas ſed leticiam
non excludat. Aſſint voluptates ſed laſciuiam
nō inducāt. Aſſit muſica oblectamēta ſꝫ nichil
turpitudinis afferant.

¶ De corporalibꝫ delicijs ɔpeſcendis.

Ceterum qȝ corpus adhuc. tractam⁹ cultū. ſuccincta platonis
ſentencia referenda eſt. Is tantum indulgeri

corpori vult ut ph̄ie ministerium prestare pos
sit. Quod dictū prudenter putamus si reipubli
ce curam sub ph̄ie studio volumꝰ cōtineri. Nā
qui corpus optime curāt. animā vero que eius
seruicio uti debet negligūt. nichil ab hijs diffe
rūt q̄ ut organa ꝑfectissima possint habere om
ni studio conquirūt artē vero cuius grā cōpa
rātur organa omnino despiciūt. Contra seruā
dum est. Nam castigarē ⁊ ꝯpescere eius impetꝰ
velut immanē quādam beluam oportet ⁊ eius
aduersus animā temerarios motus racōis ha
bena cohibere Pitagoras cū intellexisset ex fa
miliaribus suis quēdam exquisitis ut pinguis
fieret indulgere cibarijs. Hic inquit nō cessat
molestiorem sibi carcerē struere. Gneus vero
Pompeius cui magno ꝯgnicōne fuit cum adu̅
sa valitudine laboraret. iussit medicꝰ ut turdo
vesceretur. Illū sui frustra quesiuere. Erat eni
preter āni tēpus. Cūqꝫ ex familiaribus q̄dam
dixisset fore ut apud Lucillū turdi quē penes ā
nū integrū nutrirētur inueniri possent. Tum
ille quāuis egrotus. Ergo inquit nisi Lucillus
studeret delicijs viuere pompeius nō posset ac
dimisso medico paratu facillimis ac vilibꝫ vsꝰ
est illud solū cibo curandū est ut necessitas cor
pori tribuatur ut possit esse laboris paciēs. Ita
qꝫ ventri non ad voluptatē sed ad sustētacōeꝫ

porrigere oportet. Nã q̃ cenas ſēp atq; coquos mēte agitāt ēpularūq; gratia terras mariaq; p̱ ſcrutātur miſerabili admodū ſeruitute premū tur. ⁊ grauiſſima dño tributa pēdūt. michi leuius pacientes ꝙ̃ q̃ apud inferos penas dāt veluti ignem dimidētes ⁊ cribro aquā ferentes ac p̱ foſſum vas implere anhelantes ſicut baſilius ait. Queris tamē quid de veſtitu ceterisq; corporis cultib; ſenciam? abſoluā paucis q̃d arbitrer faciēdū. Cōderi aut animari vltrā ꝙ̃ neceſſitas ſit aut miſerorum ē teſtimonio dyogenis aut iniuriarū itaq; occupatū eſſe in corporis ornatu aut leuius eſt hominis aut omnino vani aut illius qui probatū inſidiatur virginum matronarumq; caſtitati. Obſeruādum eſt ſupuacue moliaris ne plus corpi tribuas ꝙ̃ anime comodum ſit. turpeq; regi fuerit ꝑpter nimiā corporis curam effeminatū uideri. Eſt autem adhibēda in omni cultu munditia non odioſa nec exquiſita nimis. ſed agreſtemq; fugias et inhumanam negligētiam. Nam demoſteni ⁊ hortenſio probro datum eſt quia veſtitu ⁊ cetero cultu corporis nitido venuſto nimisq; accurato fuiſſe traduntur Puero tamen ⁊ viro regi dignitas habenda eſt. Ne dum iactācie rumorem fugit in auaricie labat̄ infamiā q̃ nichil eſt in p̱rincipante deteſtabilius.

¶ Qđ michil ē in terra precioſꝰ michil preſtāci
us illuminato intellectu.

Abſolutis breuiter hijs que de corporis curā
dicenda cenſuimꝰ ad inſtitucōnē mētis fe
ſtinat oracio. In q̄ te pſuadere volimus michil
eē qđ hoīes in terra poſſideāt p̄cioſiꝰ intellectu
Cetera q̄ dē humane vite bō puſilla ſūt atꝫ idig
na que multis laboribus inſectemur. Pulchra
nobilitas ſed alienū bonū. Precioſe diuitie. ſꝫ
fortune poſſeſſio. venuſta gloria. ſed incōſtans
Forma decens ſꝫ caduca pu̇oqꝫ durans tēpore
Optāda ſanitas ſed pmutacōi prorſus obnoxi
a. Concupite uires ſꝫ egritudine aut ſenectute
facile ↄtabeſcunt. Nichil preſtācius intellectu
ↄ racōe. Hoc nullꝰ fortune tollet incurſus. nul
la calūpnia diſtrahet. Cūqꝫ reliqua oīa tempo
re minuātur ſciētiā ↄ racōnem ſenectus auget
Bellū ſingula trahēs atqꝫ omnia ferens ſolam
doctrinā nequit eripe Megaram cū demetrius
captam ſolo equaſſet Stilphonē phm̄ illic om
niū nudū interrogauit. an ſuorū q̄c ꝙ amiſiſſꝫ
Cui ſtilphō haud equidem inquit. bellum enim
nulla ex virtute ſpolia ducit. Ac ſocrates cum
Gorgias p contaretur. an perſaꝝ regē felicem
eſſe putaret. Neſcio inquit quātū virtutis habe
at ↄ diſcipline. Perinde ac hiſte nō autē fortu
ne bonis perſiſtat beatitudo. Acū hoc dictum et

memorie ꝯmēdato Ladiſlae rex olim ditiſſime quāuis regna tibi maxima debētur· non tamen felix dici poteris niſi virtute preditus ⁊ anime magisq̄ꝫ fortute bonis habundaueris ·Regna nāqꝫ ⁊ opes non magis poſſidencium ſunt q̄ꝫ cu iuſcūqꝫ· ſed ut in ſoculari ludo nunc huc tran ſeunt nūc referūtur illac ·Sola virtutis ⁊ uiuē ti ⁊ mortuo ſtabilis eſt ⁊ firma poſſeſſio Jurecꝫ diuitibꝫ ſolon inquit· Et nos nō permutabimꝰ cum virtute diuicias· Tibi ergo cum diuicie af fluant curandū eſt ne virtutes deſint· ſine qui bus ne dum regis ſꝫ nec uiri nomē quiſqꝫ mēt Sicut hyemi neceſſaria pſeremitatē parare cō uenit· ita ⁊ boni ⁊ optimi ad ſenectutē virtutis uiaticū in puericia vendicare debēt· Quis nouit humane vite variabiles caſus· Nichil ē ſub lu na firum· nuc diuites homines ſunt nūc paupē res· nūc regnāt nūc ſeruiūt· nūc ſanitate gau dēt nūc egrotāt · Nemo ſcit mane quid veſper vehat· Nemo tam diuinos habuit fauētes cra ſtinum ſibi ut policeri poſſit· Obquā rē Theſeꝰ ut ſcriptū apud Eutripedē Cicero refert ſic dicē ſolitus erat · Nā q̄ audita a docto meminiſſem uiro futuās mecū comētabar miſeias· aut mor tē acerbā aut exiliꝫ meſtā fugā· aut ſēp aliquā molē meditabar mali· ut ſiq̄ iniecta duritas ca ſui foret ne me impatum cura laceraret repens

Sed nulla res ē que aduerſus nouercātis fortu
ne impetus cercīꝰ ꝙ pħia ſolamē prebeat. Hic
iunior dyoniſius cū eiectus tirannide et in exiliū
actꝰ interrogaret. quid ſibi pl̄o et philoſophi
a profuiſſent. ut equo reſpōdit animo facileqꝫ
ferrem fortune mutabilitatē. Siue igitur adū
ſe nobis ſiue ſecūde res fuerint ad pħiaꝫ quod
eſt virtutis ſtudium recurrere debemꝰ cuius po
tiſſime reges cōuenit amatores exiſtere. Pluri
ma ſunt neceſſaria regi. q̄ ſicut ariſtotili placet
lex eſt quedā animata. Magnū eſt regni pon
dus. qꝛ nō tantū ſui curam rex habere debet ut
ſaluꝰ fiat ſed populi quoqꝫ ut creditā ſibi mul
titudinē recte dirigat ꝑ iuſticiā in viā ſalutis et
pacis. Scriptum eſt enim. Rex inſipiēs diſſipa
bit populū. ſapiens autē ciuitates ditat. Vere
quoqꝫ vegecius inquit. Nullus eſt quē oporte
at. vl̄ plura vel meliora ſcire quā principē cuiꝰ
prudētia debet omnibꝫ ꝓdeſſe ſubiectis. Ideoqꝫ ſa
lomon cū tanti pōderis grauitatē in ſe ſentiret
optionēqꝫ habuiſſet ut que vellet a domino po
ſtularet. Dabis inquit ſeruo tuo cor docile ut iu
dicare poſſit populū tuū. Et diſcernere inter bo
nū ⁊ malū. Philippus aūt macedo cum alexan
drū filium ſuū commoneret iubebat eum ut ⁊ ari
ſtotilem obſeruaret ⁊ pħe ſtuderet. ⁊ adiecit.
Ne multa huiuſcemōi agas q̄ me penitꝫ egiſſe.

¶ Qđ philoſophie ſtudium ſicut omnibꝫ ſit
et regibus vtile eſſe dinoſcāt. ac̄.

QVemadmodū tibi iam perſuaſum eſſe pū
tamus puero q̄ regnaturus ſit neceſſariū
eſt pħandi ſtudium. Pħia vero omniū mat ar
tiū quam plato donum. Cicero inuentum vo
cat abſqꝫ litteris haut facile pcipi poteſt. Hec
te primū ad diuinum cultum. deinde ad ius ho
minum quod ſitū eſt in generis humani ſocie
tate tuum ad modeſtiā animū erudiet et ab aio
tamq̄ ab oculis caliginem remouebit ut omni
a ſupa prima media et vltima videas. Quis
igitur litteris inſudare noluerit quādo tantus
ex hijs fruct⁹ pcipitur. in quibꝫ eſt boni ac ma
li noticia que nobis preterita referāt preſētia
moderentur futura inducant. Sine litteris om
nis etas ceca eſt. Nec alieno carere ducatu pōt
illiteratus princeps. Cumqꝫ adulatoribus ple
ne ſint regum aule quis verum principi dixerit
An non cōducibile eſt regem litteras noſſe ut
in pħorum libris ipſe veritatem ſibi vendicet
Demetrius quippe valerius Ptolomeum regē
monebat ut libros de regno imperioqꝫ ſibi con
pararet atqꝫ perlegeret. Que enim amici non
audent monere reges hec in libris ſcripta re
periuntur ac̄.

¶ Quo tpe pueri litteris tradi debēt.

Danda eſt igitur ſummo ſtudio litteris ope
ra. Sed queſitū olim fuit quo tpe tradi lit
teris pueros oportet. Ante ſeptimū ānum nō
placebat. theoſiodo quoniā illa pueī etas ⁊ diſ
ciplinę capax ⁊ laboris patiēs uideretur. Jdē q̊
qꝫ p̄cepit bereſthotenes. Sꝫ ariſtophones atꝫ
Criſippus quibus ⁊ Quintilianꝰ aſſentitur. nul
lum tempꝰ cura vacaē voluerūt. ffuiſſet igitur
ab ipſis cunabilꝰ incipiendum ut nutrices etiā
non michil tibi otuliſſent. quas ſi fieri poſſet ſa
pientes Criſippus optauit. ne quid ab illis cota
gionis cōtrahi poſſet. Deteriora nāqꝫ ptinaciꝰ
berent ⁊ bona facile mutantur in peius. Mater
nus ſermo ſapiētia cōditus ⁊ elegancia ſepe fi
lijs pfuit ut de Cornelia graccorū matre pleri
qꝫ ſcribunt. cuius eloquentia in filijs redunda
bat Multū interē facūde ſint an rudes prudētes
an ſtulte q̄ pueros nutriūt. ſiue mres ſint ſiue
alię queuis. Sed tu nutricis iā euaſiſti iugū ma
trem Clariſſimā ⁊ vltra modū eloquentiſſimā
priꝰ amiſiſti q̄p nouiſſe potuiſti. Sed omittamꝰ
preterita q̄ magis culpari q̄p reformari pn̄t. ad
tēpꝰ in quo nūc es veniamus.

¶ Qualibꝫ precipue inſtruī debēt pueri xp̄iani.

Credimus te inſtructū eſſe ut criſtianū de
cet. Oracōnem ſcire dn̄icā. Salutacōeꝫ bea
te marię virginis Johānis euāgeliū. Simbolū

fidei. Collectas quoqꝫ plures. Que ſint mortis
peccata. Que ſpūſſancti dona. que magna ꝓcep
ta dei. Que opa miſericordie. Que demqꝫ ſaluan
de aīe ⁊ in celū referēde ſit uia pſuaſū tibi nō am
bigim⁹ poſt hāc vitā repiri aliam q̄ bonis leta
dulcisqꝫ. malis amara ſit ⁊ moleſta. Hoc enim
non ſacri ſolum codices ſed ipſe gētiles quoqꝫ
oſtēdunt littere. Socrates enim ut apud Cice
ronem legimus duplices eſſe vias duosqꝫ cur
ſus aīarū a corpore excedētiū diſſerebat. Nā qui
humanis viciis atqꝫ flagiciis inquinauiſſent
⁊ totis ſe libidinibꝫ dediſſent ł in republica uī
olāda fraudes incepiſſent hiis deuiū quoddā
iter eſſe ſeduſū a ꝯſilio deoꝝ. Qui aūt integros
ſe caſtosqꝫ ſeruaſſent. eſſentqꝫ in corporibꝫ hu
manis vitā ymitati deorum. hiis ad illos a q̄
bus eſſent profecti reditum facile patere. Quid
nos dicemus quibus euangelia predicata ſūt
Et qui ſaluatoris incarnacōnem tot miraculis
cōfirmatam ſcire magis q̄ꝫ credere uideri poſſu
mus. Nos quidem ſi recte ſapim⁹ hāc huma
nam vitam nichil eſſe arbitramur. nec bonum
quitq̄ꝫ exiſtimandū eſſe cenſebim⁹ quod ad ui
tā alterā nō ſuppeditat vtilitatē. Nō itaqꝫ dig
nitatē nō āplitudinē maioꝝ nō corporis vires
nō formā nō magnitudinē. nō a cūctis hoibus
habitos honores nō ipſum imperiū nō q̄cquid

dici poteſt in hac vita excellens·ſed vltra pro
cedere ſpes noſtre debebūt ⁊ ad alterius vite p̄
paracōnem cūcta moliri. Que autē illa ſit vita
aut quo pacto illa viuatur plus negocij eſſet
oſtēdere quā nos in preſentia ſuſcepimus. Ma
iores etiam auditores ꝙ ipſe ſis ad ꝑcipiendū
res ipſa requirit. Sed hoc ſolum dixiſſe ſuffici
at. Si quis omnē poſt creatos hoīes felicitatē
mente ꝯcipiat ſimulqꝫ in vnū ꝯgerat vniuerſū
ꝑuam quidē ꝑtem illorū bonoꝝ adequare cōpe
riet. Sed illi⁹ vite bona omnia humana ſimul
collecta magis abeſſe quā vmbrā ⁊ ſompniū
a veris rebus. Ad hanc porro vitam ſacri du
cūt ſermones ꝑ occulta nos erudiētes ad quo
rū profundū ſenſū dum tibi per etatem venire
non licet nō eſt ab re ut in alijs doctorū tamen
virorum libris erudiaris. Eſt enim et poetis ſi
cut Baſilius ait actoribus et ſcriptoribꝫ ceteris
⁊ omnibꝫ hominib⁹ inherendum vn̄ nobis ad
ingenij exercitacōnem aliqua ſit vtilitas acceſ
ſura. Sic deū preceteris omnes collēdū littere
clamitāt. Huic te primū dabis cōmendabiſqꝫ·
hic tuus eſt auctor tuus pater tuus dn̄s·huic
omnia debes. Cūqꝫ omnes homines deo referre
gratias debeāt·tu illi maxime regraciari et ſer
uire teneris cuius munere factū ē ut rex naſce
reris. poteras vnus ex plebe aut vnus ex rure

naſcā. Sed inſcrutabile dei iudiciū in ſublimi te
ſolio collocauit. Non efferri debes non tumeſcē
non ſuperbire. quod tibi datum eſt alteri dari
potuit. Quanto maior es natu tāto debes te hu
milius gerere. ſubicere collū regi vni intereſſe
diuinis officijs. Nam cui diuin⁹ cultus eſt cor
di facile reliqua famulantur. Primum querite
regnum dei ſcripturā dicit a poſt hec omnia adi
cientur vobis. Romani quāuis gentiles erant
omnia poſt religionem ponenda duxerunt. eti
am in quibus ſumme maieſtatis cōſpici decus
voluerunt. Nec dubitauerunt ſacris imperia
ſeruire. Ita ſe humanarum rerum futura regi
mina exiſtencia ſi diuino ſubeſſent bene atꝫ cō
ſtanter fuiſſent famulata. Quis nos veri dei
noticiam habentes facere debemus. Caue ne ti
bi religionem putes eſſe ſubiectā quāuis maxi
mi principis nomine gaudes. Non dominus ſꝫ
fili⁹ eccleſie ſacerdotis imperio in hijs que dicta
ſunt dei ſubiectus es Theodoſius ceſar quāuis
potentiſſimus eſſet a romanū gubernaret im
perium Ambroſio tamē Mediolanē eccleſie pre
ſulatum tenenti collum ſubiecit. impatamqꝫ pe
nitēciā pegit humilit. Cōſtātin⁹ aūt maximā
ſacerdotū reuerētiā exhibuit Iudiciū ſup Epiſco
pis in ꝯſilio niceno ferre non voluit. aſſerēs de
os ab hoīb; nō eē iudicādos. Nec mirꝝ. Ait enim

in epiſtola ſua Clemēs q̄ beato Petro in apo
ſtolatu ſucceſſit. Omnes principes terre et cun
ctos homines ſacerdotibꝫ obediē aut capita ſb
mittere debere. Eos aūt a ſolo dn̄o iudicandos
quia ſui ſunt ꝛ nō alterius. Et quis eſt qui alte
rius iudicet ſeruū. Nam ſi iſta non paciunt̄ ho
mines nec deus deoꝝ ꝛ dn̄s dominātium hec vl
latenus pacietur. Sic ſāctiſſimus ille preſul be
atum petrū eterne vite Clauigeꝝ predicaſſe cō
memorat. Tu ergo preſbiteros q̄ dei miniſtri
ſūt honorabis. nō ſines opprimi non grauari non
affici quibuſuis iniurijs. Nec dices ineptus ſa
cerdos eſt. indignus immūdus Nichil ad te. iu
dicem habet. nō erit multum qd̄ ꝯmiſerit ſcelꝰ
Tu dignitatē ꝛ ſacramētū venerāberis. Nec au
dies diſcolos enormesqꝫ iuuenes qui tibi per
adulacōnem ſecus nituntur ꝑſuadere.

¶ Cū quibꝫ expedit pueros ꝯuerſari.

Requirit hic locus ut quales tibi iuuenes cō
uiuere miniſtrareqꝫ pueros iuſta racōne
velimus palā fiat. Et hinc enim poteſt vtilitas
dominiūqꝫ reddundare. Sint ergo qui tibi aſſi
ſtunt moribus inſtituti. nullum ſit in eis viciū.
nō vtantur vocibꝫ deprauatis. facile enim ymi
tandis turpibus ac prauis omnes ſumꝰ. Et in
ꝓuerbio dicitur. Si claudo uicinꝰ habitaueris
ꝛ ipē nōnūq̄ claudicabis. Multū eſt in teneris

cõſueſſere ſicut Virgi⁹ ait. Caueãt aũt precep
tores tui ne quis tibi adoleſcens aſſentator ad
hereat. Eſt enim peſtiferum genus hominum
qui laudãt quecũq; audiunt laudari ⁊ rurſus
cum vitupante vitupant. negãt ſi quis negat
⁊ affirmãt niſi audiũt affirmãtem atq; ut Po
lipus ad ſpẽm ſubiecti ſoli colorem mutat. Ita
⁊ iſti ad voluptatem audienciũ ſententiam va
riant parati ⁊ aduerſus iuſticiã ⁊ aduerſus de
um teſtificari ſi placitum eſſe putarint audien
ti. Abigatur ex tuis edibus hec peſtis. Sint veã
ces tecũ pueri verecũdi pudicĩ modeſtie culto
res ⁊ ſanitatis. nõ ficti non fallaces non ptina
ces nõ vinolẽti nõ crapuloſi nõ iniurij. Ex hijs
quidã hungaricũ quidam patriũ quidã bohe
micũ. oẽs autẽ latinũ ſermonẽ norint viciſſim
q; obloquãtur. Sic abſq; labore ⁊ q̃ſi p ludũ hec
oĩa pdiſces pdeomata et alloqui tuos ſbditos
p te ipſũ poteris. Nichil eſt quod ſuo principi fa
uorẽ populi cõciliet q̃ grã ſermonis. Et indig
nus ꝗamõ regno videtur q̃ ꝯq̃rẽtes aut aliq̃d
expoſtulãtes regnicolas nõ intelligit. Quo tuo
matno maximi cordis regi tãtũ ꝓfuit linguas
noſſe ꝯplares quãtũ patri tuo nocuit ignoraſ
ſe. Metridatẽ q̃ regnauit in Põto q̃s nõ ꝯmẽ
dabit q̃ viginti duabz gẽtibz q̃b⁹ imparuit abſ
q; interpte loq̃bat. Nec ego te plus Auſtralibz

populis affectũ q̄ bohemis hungariſq; volue
rim. Cui ſunt omnes equali ſtudio dirigendi
Indignã rem agit teſte platone qui vnam par
tem reipublice ſic curat. vt alterã deſerat. Que
res maxime ſepe calamitatis cauſa principibꝰ
fuit. Atq; racõ hec potiſſima ẽ que nobiliſſimã
ytalie prouinciã ſubtraxit imperio. Quia cõten
ti primo ſolo reges teutunici nimiſq; ſuis affe
cti. Laribus ytalie regimẽ neglexerũt. Regna
nõ minus amor q̄ ferrũ tuetur. ſed amari qui
non amat impoſſibile fuerit. Amoris aũt cõſili
ator lingue cõmerciũ. Tibi ergo cũ p etatem
liceat mitendũ eſt ut audire pte ſubditos intelli
gere et affari poſſis. Cõtingũt ſepius aliqua q̄
tibi ſoli referre ſubditi velint. nec interpreti cõ
fidunt. Princeps inſup qui p aliũ ſemp loquit̃
michil recti magis q̄ regis nomẽ meretur. Mu
lieri ut Homerus inquit taciturnitas decus af
fert at nõ item viro. ¶ Quibꝫ modis
ſermonis vſus in pueris formari debeat.

NVnc quia de ſermone incidit ſermo. Qui
bus modis in puero ſermonis vſus for
mari debeat dicendũ exiſtimamus ut cũ virilẽ
togam induerit non ſolũ loqui ſed ornate loq̄
prudẽterq; valeat qd regi negligẽdum nemo
putauit. Maxima nãq; preconia ſibi cõparant
qui loquẽdo ceteros ſuperãt. atq; hec vna res

fuit quē vlixē quāuis imbellem pugnaci prefecit. Aiaci Achilles namq; postq̄ interemptꝰ est arma non forte brachium ſ; florida lingua tulit. Haud igit̄ recte Ciceronis illud nonnulli carpūt. Cedāt arma toge. cōcedant laurea lingue. Nā ut idem Cicero dicit. Cum idcirco homines a beſtijs differāt q̄ loq̄ poſſunt. Qua demū laude dignus eſt qui in ea re ceteros ſupat in q̄ homines beſtias ātecellūt. At nos lingue q̄ uis erudite ſermonē magis q̄ taciturni principis morē ꝓbamꝰ non tñ impmeditatū puerū loq̄ ꝯmendamꝰ. Qd enī incōſulto ac temerarie dictū factumue fuerit id pulchrū eſſe nequit. Inprecogitati ſermones ne dum puerorū ſ; virorū q̄ꝫ plurima leuitate atq; in curia referti ſūt Cōſiderata vero premeditacō oracōe; vagari nō ſinit. Quid dicā de pueris qñ illuſtres oratores Pericles a demoſtenes ſe alloq̄ ppl̄m recuſarūt q̄ impatos ſe eē dicebāt. Si q̄s vero ex tpe ſinat dicere extreme cām garrulitatis inſtituit Nolo tibi nimiā puero ſermonis patere licēciā Magne ſapiētie tēpeſtiuū ſilētium ē. Nonnū q̄ ſermone preſtancius pluēs dixiſſe q̄ tacuiſſe penituit. Quod ſilēcio retentum eſt effertur facile. quod ſemel ediderís reuocari nullo modo pōt. Nā ſemel emiſſum teſte flacco volat irreuocabile verbū. Quid ſ; dicemꝰ cū a ſilēcij a oīoīs

magna vtilitas ſit. tenere te medium volumꝰ.
neqꝫ tacere ſēꝑ neqꝫ loqui ſemꝑ. Non exigimꝰ
Pithagoreū id quinquēnale ſilētiū. Neqꝫ Ter
ſitis loquacitatē. Linguā dicebāt veteres debe
re non eſſe liberam nec vagā ſed vinculis de pe
ctore ymo ⁊ de corde aptis moueri et quaſi gub
nari. Nā q̄ ſunt faciles leues ⁊ importuni locuto
res. hoꝝ oracōem bene exiſtimatū ē in ore naſci
non in pectore Vlixem cōtra Homerus ſapiēti
facundia preditū vocem mittere ait nō ex ore ſꝫ
ex pectore. Nempe verborū cohercēde petulantie
vallū poſitum eſt dēcium ut loquēdi temeritas
nō cordis tantū cuſtodia cohibeatur ſed et q̄bꝫ
dam quaſi excubijs in ore poſitis ſepiatur. Ca
uendū eſt ne obiici poſſit id Epicharmij. Cū loq̄
neſciret tacere non potuit. Aut ſaluſtianū. Lo
quax inquit magis quā facūdus. Opus eſt ut
loquēdi vires radices agāt. tūqꝫ cum tempus
aduocauit fandi libertas detur. Nimia taciturni
tas loquēdi facultatem adimit Sicut enim qui
longo temꝑe cōiecti in vinculis fuerint ſi poſte
rius ſoluātur ob vinculoꝝ cōſuetudinē neque
ſint ambulare. ita qui ſermonē diucius aſtrinx
erunt ſi quando loquendū ex improuiſo fuerit
cōmuteſcunt. Vt autē recte formare ſermonē
poſſis qđ attinet puero nō michil dicendū eſt
Formāda ē in primis vox ne feminea exilitate

frāgat. ne ue ſimiliter tremat. aut nimium boet expreſſa ſint verba ſuisq; litteris totis enunci entur. nō excidāt extreme ſillabe nō audiatur vox in faucibus. atq; expedita ſit lingua et os abſolucius expreſſiorq; ſermo. Nomina q̄dā preceptores tui verſusq; offerent tibi affectate difficultatis ex pluribus et aſperrime coeuntib; inter ſe ſillabis concathenatos et veluti confra goſos q̄ citiſſime ut vuluas atq; prouincias. Nam et demoſtenes cū lingue tardioris eſſet ac ceptis in ore lapillis ſolus ſibi pronunciabat oracōnes quibus emiſſis facillime ac expolite demum in ſenatu ↄcionabatur.

Quales orōnes quos ōrt⁹ pueri ſcire debēt et q̄ turpiloquia caueāt que ſolent bonos cor rūpere mores ꝛc.

His poſtq̄ preceptis inſtitutus fueris equales tuos oracōnis ornatu grauitate q̄ ſupare contendas. uictor euadas tum in hoc tum in omni laudabili exercitio. dolebis vinci vincere gaudebis. Licet enim ipſa vicium ſit ambicō frequēter tn̄ cauſa virtutū fuit. Et ille nimirū ↄmendandus eſt puer quem laus exci tat q̄ victus flet quē gloria iuuat. Abſit autē in omni ſmone turpitudo qm̄ actionis vmbra ut ait Democritus extat orō. Corrūpūt at; bonos mores teſtāte aplo ↄfabulacōnes male. Qd ex

Menandro receptum Jeronim⁹ aſſtruūt. Et quoniam plerūqȝ ſermones qū feſtiuitatē habent latenter aliquid admittūt mali ut venena melle pmixta bibāt. In omni turpiloquio ymitādus eſt vlixes. qui ſeras affixit auribus ne ſirenarū cātus exaudiret. Aſſit in colloquendo facilitas. in obuios cōpellando ſuauitas in reſpōdendo benignitas. Nā graues in collucōnib⁹ mores digna in ſe odia cōtrahūt. Abſit in ōtēcōmibus ptinacia vincat prudentia obtineāt racōnes. non ſolū uincere ſed forte vinci ſpecioſū eſt. Tenēda eſt euripedis ſētēcia qui duobus colloquētibȝ cū alter furit. eū longe ſapientiorē affirmat qui verba frenat. Abſit in omnibȝ verbis iniuria. Nā mentiri ſeruile viciū eſt et a cunctis mortalibȝ odio inſectādū. Quanto qȝ dignior eſt qui mētitur tāto ſcelus eſt deteſtabilius Omne enim viciū Juuenal' inquit tāto preſtācius in ſe crimen habet quāto maior qui peccat habetur. Sit inſuper ſermo tuus neqȝ humilis neqȝ depreſſus nimis neqȝ tumidus aut arrogās. Que tumet oracō inciuilis eſt. que tenuis ē nuſꝗ mouet. queadmodū corpus non ſolū incolome verū etiā bone habitudinis eſſe oportet. Jta et oracōnem non modo nō egrā ſed etiam robuſtam eſſe cōuenit. Maiora ſunt hec ꝗ poſſis capere. patebit tamē et hijs ſuū tempus

Atq̨ hanc ſermonis materiam quā natura mi
niſtrat ḡmatica dirigit acuet dyaletica Retho
rica illuſtrabit phia cōdiet atq̨ pficiet quib;
de reb; ſuo loco dicetur

¶ Ut memoriam puer exerceat.

ET cū loquendi facultas cui⁹ verba a ſetē
cie laudēt abſq̨ ope memorie eſſe nō poſſit
opus eſt ut memoriā puer exerceat hoc ingenij
ſignum in pueris eſt triplicemq̨ virtutem ha
bet. ſine labore percipit fideliter retinet et facile
imitatur. Huic diebus ſingulis eſt cōmittendū
ſiue ſint verſus ſiue ſentencie graues ex illuſtri
bus auctoribus. Memoria namq̨ penu ſciētie
dicit̄ ac diſciplime ꝛ in fabul' muſaꝝ mat̄ appel
latur q̄ gignit ꝛ nutrit hāc tu in vtraq̨ pte in
uabis ſiue natura memor ſiue obliuioſus fueris
Aut enim roborab' habūdātiā aut ſupplebis de
fectū ac verſib; pcbis heſiodi. Sic enim ait Par
uula ſi temptes ſupradixiſſe puſillis. Idq̨ fre
quēs pagas grādis cumulatur aceruus

¶ Hic ↄmēdat exercitiū ḡmatice artis.

QUia vero ḡmatica doctrine cui⁹uis oſtiū eſ
ſe dinoſcit̄ ac pl⁹ i receſſu h; q̄ꝫ in frōte ꝓ
mittit deſperataq̨ videri pōt n̄ ab ephe' pueris
q̨ pcipiat̄ admonē te paucis volum⁹ ne hanc
ↄtēpnas artē q̄ſi regio culmine min⁹ dignam.
Nichil eni ex ḡmatica nocet n̄ qđ ſupuacuū ē.

Ciũus maximos viros cõſtat fuiſſe ſtudioſiſſi
mos. Oſtendit hoc in Epiſtolis ad filium ſcrip
tis Marcus tulius orator idemq; cõſul et patrie tu
tor Julius Ceſar ſũmus impator adeo diligens
huius artis fuit ut emẽdatiſſimos ſcripſerit de
analogia libros. Auguſtus quoq; octauianus
q̃ꝑ peritus gramatice fuerit in Epiſtol. ad ipſũ
Ceſarẽ ſcriptis manifeſtat. Qui teſte quintilia
no emẽdacius dici calidũ q̃ꝑ caldũ mauult. nõ
qꝛ id nõ ſit latinum ſed quia ſit odioſũ. Nõ er
go pudeat te diſcere qđ maximi orbis pricipes
magno nãciſci ſtudio curauerũt. Dixeram9 ſu
pra doctrinã regibus neceſſariã eſſe. qꝛ ſi pauꝝ
michi habes fidei regius ꝓpheta te cõmoneat.
Et nũc reges intelligite precipit ille. erudimini
q̃ iudicatis terrã. Quomodo erudiri et diſcipli
nã diſcere poteris niſi tocius erudicõnis iniciũ
et fundamẽtũ acceperis qđ eſt gramatica. Sed
dediſti tu hattenus huic operã arti nec inuit9
preceptoris tui monitis auſcultaſti non tamen
adhuc pfectus gramaticus euaſiſti. pergis enĩ
adhuc diſcere pfectius. quibus ex rebus decre
uimus tibi nõ nulla de gramatica ſcribere. non
qꝛ velimus ipſe te gramaticã docere. ſed breuit
ipſos fontes oſtendem9 ex quoꝝ potu veri gra
matici fiũt. ad quos ut tui preceptořes te ducãt
tanto magis optamus quanto id magis tibi

cōducibiliꝰ arbitramur.

Ars ğmatica habet tres p̄tes principales

Gramatica sicut Quītilianus ait in latinū
translata litteraturam designat. habetqꝫ
partes tres recte loquendi sciēciam. poeticā
⁊ aliorum auctorum enarracōnem scribendiqꝫ
racōnem. Detingamꝰ ex hiis aliquid quod ti
bi audire sit vtile ⁊ nobis dicere non indelecta
bile. Prima pars est recte loquendi sciētia. Re
ctam locucōnē hoc ideo accipimus loco que ver
bis aptis ⁊ rite cōiunctis enūciatur quāuis ali
as vicōsa ⁊ ꝓcax minꝰ ꝙ iusta fuerit. Si ergo ğ
matice recteqꝫ loqui volumus noscēdus ē ver
borum vsus. Aliq̄ nr̄a sunt. aliqua pegrina. ali
qua simplicia. aliq̄ ꝯposita. aliq̄ ꝓpria. aliq̄ trāſ
lata. aliqua vſitata. aliqua ficta atqꝫ in hiis cō
uis recte loquēdi ꝯsistit ut hiis apte cōpositeqꝫ
vtamur. Nostra dicūt̄ oia q̄ ab ytalicis inuēta
sūt. ut amor lectio scripcō. pegrina ex oibꝫ ꝓpe
gētibꝫ recepta repiūntur ut a gallis Reda ab
hyspanis gurdi q̄ vulgo stolidi reputātur. Ex
theutunicis Marchio. Infinita vero ex grecis.
vñ romanꝰ sermo ut plurimū versus est. Et in
verb̄ quidē grecis vtendum est declinacōne la
tina quousqꝫ patitur decor ut Plato palemo.
non platon Palemonqꝫ dicat̄ ꝙ rectꝰ in on la
tinꝰ exire nō ꝯsuciūt. Nō tn̄ ad modū absurde

greca quoq; declinacõ nonnūq̄ recipitur ⁊ pre
ſertim in carmine ut apud Virgilium Audiat
hoc tantū vel qui venit ecce palemon. Et nobis
idem Alchimedon duo pocula fecit. Et orphea
quē i medio poſuit ⁊ phillida amo āte alias. Et
aulaꝑ in medio libabāt pocula bachi. Nec paci
ebantur ātiqui in as greca nomina maſculina
finiri ꝑ rectū. Ideoq; apud pleroſq; repitur. E
nea Pelia Anchiſa. hermagora. at modo vici
um eſſet niſi Pelias Eneas āchiſes hermogo
ras diceretur ut iā latinū declinacõ greca uſum
obtinuerit. Simplicia verba ſunt amo lego. ꝑ
bus territus ⁊ hiis ſimilia. Conpoſita vero ut
adamo plego improbꝫ ꝑterritus ſiūt quoq; cõ
poſicõnes aliquādo ex duobꝫ ut ꝑterritus ex ꝑ
⁊ territus aliquādo ex tribꝰ ut imꝑterritus ab
in per ⁊ territus. Putat quoq; Cicero Capreſ
ex eo fieri q̄d eſt cape ſi uis. Et ſunt qui Lupcali
a interpretētur. Ludere ꝑ caprum. Junguntur
aūt verba ex duobꝫ latinis integris ut ſuperfui
⁊ ſubēfui. Quāuis ex integris an ꝯpoſita ſint q̄
ri poſſit Aut ex integro ⁊ corrupto ut maliuolꝰ
Aut ex corrupto ⁊ integro ut noctiuagus. Aut
ex duobꝫ corruptis ut pediſſequꝰ. Aut ex nr̄o ⁊
ꝑegrino ut biduū. aut ecōtra ut āticatho. Aut
ex duobus ꝑegrinis ut Epiredia et anxp̄s. Epi
greca p̄poſicõ eſt Rede gallicū vehiculum. neq;

grecus inde neqꝫ gallicus dixit Epicediū Roma
ni ſuū ex alieno vtroqꝫ fecerunt. ꝓpria vero ver
ba illa dicūtur que illud ſeruant ad quod pri
mū denominata ſūt ut flumē quod aquaꝝ mł
titudine fluit ſemper Torrens qꝛ inundacōne
tumeſcit ſiccitate deficit. Atqꝫ in hijs ꝯgnoſcen
dis recteqꝫ locandis nō parua diligentia opus
eſt. ut Edem pro templo dei ꝓ domo magni viri
non ecōtra dicamus. Aut laborē pro dolore aut
dolorē ꝓ labore ponamus. Trāſlata vero dicun
tur que aliam natura intellectū aliam loco pre
bēnt veluti gemma ſcd̓m naturā precōſū lapil
lum ſignificat. ex loco tranſlata in locū ſignifi
care guttam pōt quam vitis putata mittere ſo
let ſeu pullulantem primo veris tp̄e ramuſcu
lū Transferē autē v̂bū ex loco in q̊ primū fuit
in aliū in q̊ aut ꝓpriū deeſt aut trāſlatū ꝓ ꝓpri
o melius eſſe uidet̉. Cōpellitqꝫ nos v̂ba trāſfer
re aut neceſſitas aut vtilitas Neceſſitas ut iam
de gemma diximꝰ. Nec eni nomē aliud habuit
ruſticꝰ q̊ ſe mōſtrātē p̄mo ramuſculū ſiue gut
tā liquoris exide manātē appellarꝫ. Neceſſitate
qꝫ duꝝ hoieꝫ dicimꝰ atꝫ aſpeꝝ qꝛ nō hēmꝰ ꝓpri
um qd̓ demus hijs effectibus vocabulū. Vtili
tas bifariā diuidit̉ qꝛ uł ſignificācīꝰ ł ōrcīꝰ qꝛ
ꝓpriis trāſlatis utimur. Significancīꝰ dū dici
mus hoiem incēſū ira aut inflāmatū cupiditate

aut errore lapſum. Iratū enim ⁊ cupidū ⁊ errā
tem ꝓprie licuit ſed minus ſingnificāter. Orna
tus cauſa multa interponi trāſlata ſolent. ut lu
mē oracōis. generis. claritatē. cōcionū ꝓcellas
eloquēcie fulgura. Modicus tamē atqꝫ oportu
nus trāſlacōis vſus illuſtrat oracōeꝫ. Frequēs
autē ⁊ nimiꝰ obſcurat ⁊ tedio cōplet. Cōtinuꝰ
vero in allegoriam exit atqꝫ enigmata. Nec pa
rū iudicij neceſſariū eſt ut que cōtinua q̄ vel de
formis trāſlacō ſic ꝯgnoſcat̄. Honeſta ꝑfecto
michi atqꝫ iocūda diui auguſtini trāſlacō vide
tur. dū in ſermone innocētum inquit. Qui vere
dicūtur martirū flores quos in medio frigore
infidelitatis exortos velut primas erūpentis ec
cleſie gēmas quedā pſecucōnis pruina decoxit
Cicero caſtratā morte Affricani rempublicam
inepte dici exiſtimauit. Quid ſi illum audiſſet
qui pſitacū ait monetaē verba qꝫ voces emula
ri noſtras conat̄. Vſitata ſūt verba que cōmu
ni terūtur vſu ⁊ hijs tuciꝰ vti poſſumꝰ. Cicero
dicit que primo dura fuerūt vſu molliri nec tē
pore ſuo ſatis audacter vrbanū dicebāt. nec ui
uo Quintiliano practicā at hec hodie trita ſunt
Quis antiquoꝝ vel ſcādalum ł jehennam dix
iſſet. ſꝫ iſta nobꝫ lectio euāgellca tradidit. Hinc
id oracij verū redditur. Multa renaſcent̄ que
iam cecidere caduntqꝫ. Que nunc ſūt in honore

vocabula ſi uolet vſus Quem penes arbitrium
eſt ⁊ ius et norma loquendi. Ficta vocabula
ſūt que ſibi quiſq; nouiter fingit ut apud Ora
cium Inimicat vrbes. hoc eſt inimicitias facit.
Idem quoq; verbum fingere uidetur alio loco
Volucriſq; fati tardauit alas hoc eſt diſtulit
Seruius ait quibuſdam herbis olim ſacerdo
tes amaſculari fuiſſe moris ut amplius coiē nō
poſſent. verbum eſt ex maſculo fictum. Sed nō
licet omnib; verba fingere. verba noua. Quod
enim ait Flaccus Licuit ſemperq; licebit ſig
natum preſēte nota ꝓducere nomen Vt ſilue
folijs patronos mutātur in ānos prima cadūt
ita verborum vetus interit vſus. Et iuuenum ri
tu florent modo nata uigentq;. ad eos referen
dum eſt qui iam orando atq; ſcribēdo magnū
ſibi nomen fecerūnt Sicut Therencius qui pri
mū dixit. obſequiū ⁊ beatus inuentor meſſalia
atq; mirabilium excogitator. Auguꝰ Qui medi
ocri ſunt ingenio non inueniē vocabula ſed in
uentis vti debebunt. In omnibus autē verbis ſi
ue noua ſint ſiue ātiqua ſiue noſtra ſiue aliena
ſiue ꝓpria ſiue trāſlata nullꝰ honor fuerit nulla
q; laus niſi bene reb; acomodetur. Cumq; duo
ſunt tātumdem ſignificancia eo vti preſtat qđ
melius ſonat ut facilius intelligatur ut beatitu
dinē ꝙ pocius dicas.

¶ De variacõne dictionũ et declinacõne tẽporũ

Cogita vero natura verboꝝ   ⁊ caſuum. diminucõnes declinacões deriuacõneſq; precognoſcere oportebit. Memineris ſcabellũ ex ſcamno. vinũ ex villo. ex puo puſillam. Ex pin na qđ eſt acutũ bipennẽ que ſecuris eſt vtrim q; habẽs aciem. At ex recto qui bos eſt fieri bo uem ⁊ a lauãdo fieri lotũ atq; illotũ. Variãtur nãq; plurimũ dictiones ⁊ in caſibus ⁊ tẽporib; ⁊ in numeris et in modis ut hec tradita ſunt a pud ĝmaticos admodũ diffuſe. Nec prepoſicõ cõiuncta verbis ſemp eundẽ remanere patitur ſonũ ut cadat excĩdit. calcat exculcat teſtimo nio ſũt. fuerũt q̃ pepigi ex verbo paciſcor deſcẽde re putauerũt qđ minime verũ eſt. Paciſcor nã q; p̃teito tpe pactus ſum ex ſe format nõ pepi gi qđ Quintilian9 ab eo affirmat proficiſſi qđ eſt paco. Inuentũ eſt enim in duodecim tabul pacũt. cuius eſt ſimile cadũt. at hoc ex cado ſu mitur. ſic ergo ⁊ pacũt dixeris ex paco. Cado ce cĩdi p̃teitũ habet. paco pepigi. Ad hec adiciẽda ſunt genera ne maſculinũ dixeris quod femini nũ ſit aut neutrum aut ꝯmune. Poſt hec quod mai9 eſt cõnexiones verboꝝ ⁊ nominũ quo pa cto fieri debeãt. Sciẽdũ ẽ vt apte ꝓnomina par ticipia q; locãtur. nec aduerbia p̄poſicões inter iectioneſq; negligãt. Cauendũq; totis animi

viribus erit ut in omni verborum pronuncia
cione barbariſmi feditas abſit.

Barbariſmus cõmittitur in commixtione
p̄ deomatum.

Barbariſmus quidem ex multiplici manat
fonte. Ex gente ut ſi latina in oracione vo
cabulum afrum vel hyſpanum vl' teutunicum
miſceas quod non ſit uſu latinum Ex natura ut
ſi inſolenter minaciter ac crudeliter loquaris.
barbare namq3 dixiſſe uideberis ex alteracõe
dictionum ut ſi detrahas vel addas vel varias
ſillabas vel litteras aut de loco ſuo tranſeũtes
ut Tinga placentinus qui pecula pro gula di
cebat duplicis ab hortenſio barbariſmi nota
tus vicio. Hoc tamen apud ſcriptores carmi
num aut veniam ſepius aut laudem meretur.
ut Virgilius. Nec ſpes libertatis erat nec cura
peculi pro peculij. Et alibi. Cingite fronte co
mas et pocula priorgite dexteris. Priorgite
tam q̄ priorigite dixit. Et iuuenalis adiciens
ſillabam de nerone ſic ait. Quales ſunt epu
las ipſum glutiſſe putamus. induperatorem.
pro imperatorē metri menſura depoſſit. Que
dam ſunt verba que ſi proferantur ſingula vici
oſa ſunt. iuncta vero ſine reprehenſione diciun
tur. Nam a dua a tre et p̄do barbare ſapiunt.

Et duapondo ⁊ trepondo recte dici Quintilian9
affirmat. Nec barbariſmus abfuerit ſi que lon
ga eſt ſillaba breuiter pnũciaueris. aut corre p
tam produxeris qđ poetis aliquãdo pmiſſum
eſt ut ytaliã fato profugus Lauinaq; venit.
Virgilius enim ytalie primã ſillabã q̄ breuis ē
vbiq; productã facit.

Qualiť ⁊ qñ ↄmittiť viciũ ſoleociſmi.

Soleociſmi quoq; viciũ multiphariã ↄmit
timus ut cũ ſuum rei non redditur gen9
ut ſi hunc arborem dixeris qđ femininũ eſt. Cor
ticem tamē ⁊ amaꝝ poſſum9 ⁊ amarã dicere cũ
ſit vtriuſq; virgilius auctor. Si verbo vel ptici
pio vel prepoſitõni nõ redditur ſu9 caſus ſoleo
ciſmus adeſt. ſi vnũ ad te vocãs venite dicas.
aut ſi plures a te dimittēs ita loquaris abi. aut
ſi diceti quē video ita accurris aut reus eris ſo
leociſmi ſi magnũ peculiolũ aut grandē te dixe
ris equulũ poſſidere quãuis improprie loque
ris non tamē ↄmittis ſoleociſmũ. An ⁊ aut cõ
iunctiones ſũt. ſi tamen requiras. hic aut ille
fuerit in viciũ cadis. Nec minus peccabis ſi pro
illud ne feceris non feceris dicas. Quia licet ne
⁊ non aduerbia ſũt. alterũ tamē negandi alte
rũ vetandi eſt. In ſacra tamen ſcriptura rep
tũ eſt. Non furtũ feceris cũ furtum fieri prohibe
tur. Sȝ ibi quoq; ut in poetis multa licēter quã

ſignata magis dicitur. Quedā ſūt que ſingu
lariter dūtaxat efferuntur. quedā pluralit tan
tum. Quedā ꝑ paucos caſus dici volūt. cōmuta
ta vero ſoleociſmū habēt. Nec enim nex michi
inſtat dicere licꝫ. neqꝫ mortes imminēt quāuis
et hoc aliquādo ꝑmittatur ſi referatur ad plures
Nā vnus vnam tantū mori mortem poteſt. Nec
paterno mani ſacra factio dicendū eſt ſꝫ pater
nis manibus. Habēt aūt nōnulla ſoleociſmi fa
ciem nec tamen viciosa ſunt ut Tragedia thi
eſtes. Ludi floralia et megalenſia ſtemata hec
nominantur frequentiora quidem apud poe
tas. ſed oratoribus quoqꝫ ꝑmiſſa ſunt et nomi
na feminina quibꝫ mares utūtur et neutra q̃bꝫ
femīe ut Silla Catilina Jugurta Meſſalia Gal
ba Dolobella Agrippa Glicerium Dorſium Phi
lorſium Euſtochium. Nec viciū habent In qui
bus omnibus ſi quis vicō carere vult quatuor
eum noſcere oportebit. Racōnem vetuſtatem
Autoritatem Conſuetudinē De racōne primū
eſt trāſigēdum etc.

¶ De Analogia et Ethimoloia.

ORacōeꝫ que de g̃matica pōt Analogia pre
ſtat. aut Ethimoloia. ex hijs tū nō tm̄ racō
q̄ꝫ exēplum ualet. qꝛ ꝯſuetudini ſeruiūt ob quā
rem inepti ſūt q̃ ꝑtinacit deriuacōibꝫ aut ſimili
tudinibus magis herēt q̄ꝫ conſuetudini ut qui

audacē dicere uolūt nō audacter et comite nō comitē a frugalis nō frugi licet omnes Oratorēs aliud ſequātur. Analogia ex latini greco in latinū tranſlata ꝓporcō nūcupatur. poteſtq; dici ſimilium racio. Cuius vis eſt ut illud qd dubiū eſt ad aliqd ſimile referamus de quo nō queritur ut incerta certis probem⁹ ut ſi queram⁹. finis femininū ſit ā maſculinū. ſimile illi ſit panis ſi dubium eſt domu dicēdū ſit an hac domo ſimilia ſint anus man⁹. Si ſcire cupias an ferueo. es ſit media ſillaba longa vel breui. Erūt illi ſimilia prandeo ſpondeo pēdeo q̄ ſpondere prādere pēdere faciūt. mediāq; productam retinēt. Sed multa eſt in hijs decepcō. Repertū eſt apd Lucillū feruit aqua et feruet nūc ad omnia vt ſit feruo. is. it virgili⁹ quoq; feruere litora late. media correpta dixit. Nos etiā in domo fuimus. non in domu dicere ſolemus. Lupus a lepos non min⁹ cōformia ſunt q̄ꝑ panis a funis. lepus tamē epizenū. lupus maſculinū eſt. quamuis Varro lupū femineā dixerit Ennū ſecut⁹ et Fabiū pictorem.

De ethimologia q̄ verboꝝ reqrit origmem.

Ethimologia que verborū exquirit originē multā habet erudicōnem hanc alij noticōnem appellauerūt alij veriloquiū. ſed qui vim poci⁹ intuiti ſunt originacōez vocitarūt. Ei⁹ exide

Marcus tellius in se posuit tamē se esse hominē frugi ꝓbare voluit. nō ꝙ esset abstinēs. Nam id quidē mētiri nō poterat sed quia vtil' multis id est fructuosus vn̄ fit dicta frugalitas. Huiꝰ ethimoloie quidam nimis studiosi verba paululū declinata varie et multiplicitet. aut correptis aut ꝓductis aut abiectis aut detractis aut mutatis de loco litteris vel sillabis ad suum vsum reducere conantur. Ita ut in paruis ingenijs a fedissima vsqꝫ ad ludibria dilabantur. ut sunt qui hominem propterea appellari putant quia sit humo natus tamꝙ̄ primi mortales ante nomen imposuerint terre quam sibi. Licet enim genesis testimonio aride nomen deus ididerit nō tamē humū appellauit ꝫ humi vocabulū postea natū ē. Alij verba q̄si ab aere verberato ⁊ stellam quasi luminis stillam. Et celibes veluti celites quia grauissimo vacent onere. ⁊ vyenam quasi biennā dici stultissima racōe iudicant. quia duobus ānis Julij Cesaris obsidionem pertulerit. Cum viuente Julio nondū cōdita fuerit ⁊ in eius inicio nō vienā ꝫ flauianū appellaret. Sed tui nō venia dabit̄ qn̄ teste Quintiliano magnꝰ varro deceptus est Is enim agrum propterea dictū putat quia in eo aliquid agat̄. Et graculos ꝙ ḡdatim volāt Quintilianꝰ autē alterū ex greco duci. alterum

ex vocibus ſuis denominari cõfirmat. Nec deſũt
qui ꝓpterea. Merulam dici cẽſeãt quia ſola vo
lat quaſi mera volans. Sed non eſt in omnib⁹
originacõnibus auſcultãdũ niſi fuerint ab illu
ſtribus oratorib; approbate vel maniſtam deri
uacõnem preſe tulerint. ut Conſul a cõſulẽdo ⁊
adiudicando. Nã a hoc ꝯſulere veteres vocaue
rũt. Vñ eſt illud rogat ut boni ꝯſulas idem bo
nũ iudices Nec te lateat ethimologiã ut predi
ctum eſt ſeruire cõſuetudini. Hinc triquatram
ſiciliã non triquadriã. Et meridiẽ nõ medidi
ẽm dicim⁹. Vetuſta verba maieſtas quedã ut
ita dixerim religioſe cõmendat. Nã que ſunt a
vetuſtate repetita non ſolũ magnos aſſertores
habent ſed etiã afferũt grauitatẽ oracõni non
ſine delectacõne cũ ⁊ autoritatem antiquitatis
habeãt ⁊ quia intermiſſa ſũt gratiam nouitati
ſimiliter pariunt. Sed op⁹ eſt que crebra ſunt
nec manifeſta quia nichil odioſius affectione
nec vtiq; ab vltimis ⁊ oblitteratis repetita tem
poribus. Meminiſſe oportet fauorini ph̄i qui ut
eſt dictũ apud Agellium denoctibus adoleſcen
ti v̄borũ cupidiſſimo pleraſq; voces nimis pre
ſtas ⁊ ignotiſſimas in cottidianis ꝯmunibus
q; ſermonib; exprimẽti. Curius inquit Et fabri
tius ⁊ Comentanus antiquiſſimi noſtri ⁊ hijs
ãtiq̄oẽs Oraci⁹ Trigimera ⁊ plane ⁊ dilucide

tū ſuis fabulati ſūt. Neq3 Auruncorū aut ſiccano
rū q̄ primi coluiſſe ytaliā dicūt̄ q̄tq̄ dictaſſe pe
regrini repim⁹. ſꝫ etatis ſue v̄bis locuti ſūt Tu
autē p̄inde ac cū mr̄e Euandri nūc loq̄re ſermo
ne ad huc multis ānis iā deſito vteris q̄ ſcire
at3 intelligē neminē uis q̄ dicas. Nōne hō inep
te ut qd̄ uis ꝯſeq̄ris abūde taceres. Sꝫ āntiquita
tem tibi placere ais q̄ honeſta ⁊ pulchra ⁊ ſo
bria ⁊ caſta ſit. viue ergo moribꝫ preteritis Lo
quere verbis p̄ñtibꝫ. Ad id q̄ꝫ a G ceſare excel
lētis ingenij ac prudētie viro in primo de Ana
logia libro ſcriptū eſt. Habe ſemp in memoria
atq3 in pectore ut tanq̄ ſcopulū ſic fugias inau
ditū at3 inſolēs v̄bū. Adhibēda eſt igit̄ modeā
tio ne ł nimia ſint ł nimis obſcuā vł oīno reſu
tata q̄ a vetuſtate v̄ba repiūtur. Quis eni nūc
nox p nocte aut ym p eū dicēt at hec hn̄t duo
decim tabule ſic eni illic ſcriptū fuit. Si nox fa
ctū furtū fuit ſi ym ſic occiderit iuē ceſus eſto.

Quos autores imitari licet et a quibus eſt auctoritas req̄rēda

Auctoritas ab ora
toribꝫ vel hiſtoricis peti ſolet. Nec mīu⁹ a
poetis qñ nō magis hoc q̄ illud modulacō me
tri depoſcit. Qualia ſunt imo de ſtirpe reciſū ⁊ ae
re quo ꝯgeſſere palūdes Et ſilice in nuda ex q̄
bus ſciūs ſtirpē maſculini generis. Et palūdē ⁊
ſilicē femini eſſe. cū metrū in mutacōne generis

nil ē quāſi fuerit. Sūmoꝝ aūt in eloquēcia viro
rum iudicium ꝑ racōe ⁊ velut erretur honeſtꝰ
eſt magnos duces ſequētibus. Sed hoc quoqꝫ
vidēdum eſt ne nimiū antiquos ymitemur aut
nimis obſcuros. Nā ⁊ ſi poteſt videri michil pec
care qui vtitur hijs verbis que ſūmi autores
tradiderūt· multū tamen refert non ſolū quid
dixerint animaduertere ſꝫ etiā quid ꝑſuaſerit
Oracō preterea cuiꝰ ſūma vis eſt ꝑſpicuitas quā
viciosa fuerit ſi egeat interp̄te. Quis modo no
cte cōcubia dixerit ⁊ hac noctu filio pēdebit Eu
truria tota q̄ꝑuis vtriuſqꝫ ſit Eumiꝰ autor Quis
lucrū ⁊ habūdū ut Catho. Quis gladiola ſicut
Meſſala pronūtiauerit. ⁊c̄

De vſu loquēdi ⁊ deriuacōnibꝫ t̄minoꝝ.

SVperat igitur cōſuetudo certiſſima loquē
di magiſtra. Cui ⁊ racōnes cedunt ⁊ vetu
ſtas ⁊ autoritas omnis parere cogitur. Vten
dum eſt ſermone ut numero cui publica forma
eſt. Nā pene ridiculum fuerit. Malle ſermonē
quo locuti ſūt homines quam quo loquuntur
Expoſcebat racō ut ꝯuidere e te ſicut videre te di
ceremus· qd̄ accius in menalippo dixit. Quis nō
florem liberꝫ inuidet meū. Cicero tamē dicit hoc
ꝯſuetudine ꝓhiberi ꝑduare· vnde ꝑdus dicte
ſūt· vetuſti Eutruſtorum populi idē eſſe aiebāt
quod diuidere· vn̄ vidua q̄ſi valde idua id eſt

diuiſa aūt a viro diuiſa. Hodie nemo dixerit
induare ꝙuis nobis ydus ſit yduasq̃ cõſuetu
do dimiſerit. Nec diequīte uł diequīti copulate
ꝓaduerbio q̃sꝙ ſcribē auſ9 fuit ꝙuis Pōpeia
nī vſus ſuffragetē autoritas q̃ ē ex attelliana q̃
mathia inſcribit dies ℞ ſextus cum nil egi die
quarte moriar fame die priſtine Eodē modo au
toritate non indoctoꝝ veteꝝ reperitē dictum qꝺ
ſignificabat die priſtino idem priore quod nūc
pridie dicitē. cõſuetudine magis hoc ꝙ illa ꝓbā
te. Sed eſt hic quoq3 iudicium neceſſarium ne
paſſim vulgus imitemur. Cõſtituēdū ē in pri
mis quid ſit ipſum quod cõſuetudinē appella
mus. Nam ſi ex eo ꝙ plures faciūt nomen acci
piat periculoſum dabit preceptum ut Quintili
anus ait non oracõni modo ſed quod maius ē
uite. Vnde enim tantum boni in pluribus que
recta ſunt placeāt. Non in multitudine ſed in
paucitate ſapiētia reperitē. Nec eloquētia popu
li ꝫ eſt paucoꝝ Maximus eſt eorum numerus
q̃ comas nutriūt ⁊ ingradus frāgūt. Et q̃ ꝑpo
tāt in balneis. q̃ ſūmo ſtudio cenas inſectāt. q̃
lucris illicitis qui libidini ſeruiunt Pauci q̃ ab
hijs abſtinēt. abſit ut illos imitemur. iſtos fu
giamus. Quā multi ſunt qui verba latina de
prauant. Pro eo quod eſt amare atq3 inſequi
veneris cupiditate ſe minas homiſare huius

terre populus dicit. Sumptus q̄ fiunt ab itiñe
rantibꝫ. Ceralia vocant Quādo venturū quēq̄
ſignificare vult ipſe inquīt nō veniet ſed erit ci
to venire. Quid igitur ſequemur ne iſtos quia
plurimi ſūt. ⁊ loquēdi ꝯſuetudinem ex multitu
dine recipiemus fateſcat hic error. Non enim
qd̕ vicioſe quāuis multis inſiderit ꝓ regula ſer
monis accipiendū erit. Quia nō vicia ſed mo
res boni ꝯſuetudinem faciūt. Sicut ergo viuen
di ꝯſenſū bonorum ſic ⁊ loquēdi cōſonāciā eru
ditoꝝ appellari ⁊ imitari ꝯſuetudinē oportebit
Succincte tibi ⁊ admodū breuit̕ q̄ ſint fontes
prime p̄tis ḡmatice non expreſſius ſed indica
uimꝰ quibꝫ potare te tui poterūt debebūtqꝫ pre
ceptores priſtiani ⁊ aliorum qui ſignate locuti
ſūt libros aperientes. Nos interea ſecūde p̄tis
intēcō que ſit in mediū afferamus

**Qd̕ periciā loquēdi nullus aſſequit̕ niſi poe
tas hyſtoricos ⁊ oratores ꝑlegerit diligēter**

Concathenate ſunt inter ſe diſcipline. nec v
nāquiſquā adipiſci poteſt niſi lumē alteri
us cōſequatur. Quis enim recte loquēdi periciā
habet niſi poetas viderit hiſtoricos et oratores
ꝑlegerit. Qd̕ racōis eſt qd̕ autoritatis eſt ac cō
ſuetudinis in gramatica vnde niſi ab hijs ſumi
tur. Vult ergo ſcd̕a huius diſcipline particula
non ſolū prefatos auctores legi atqꝫ intelligi

ſed omne ſcriptoꝝ q̄ diſerti fuerint ⁊ ꝓbati diſ
cuti gen⁹. Nō ꝓpt̄ hyſtorias mō verū etiā ꝓpt̄
verba q̄ frequēter ab autoribꝫ ſumūt̄. ideo ꝯdu
cibile ⁊ neceſſariū ē ut ad colligēdos precepto
res tui nō parū diligētes ſint veteres inſtituāt
ut ab homero atꝫ v̓gilio Lectio incipiet. q̄uis
ad intellligēdū coꝝ v̓tutes opus eſſet firmio
ri iudicio. Sꝫ huic rei ſup eſt tēpus. Neqꝫ enim
ſemel legētur. Interea vero ⁊ ſubtilitate Heroi
ci carminis anim⁹ pueril̄ aſſurget. Et ex mag
nitudine rerū ſpiritū ducꝫ ⁊ optimis imbuet̄.
Quod Aug⁹. qꝫ probat in primo q̄ de ciui. dei
inſcribitur libro. Sed tibi nō video quomō gre
ca tradi poſſit cui⁹ rei preceptor abeſt. Dicerē
autē etiā illa tibi addiſcenda ſi facultas adeſ
ſet. Nā ⁊ ad regnum hugarie melius dirigen
dū cui greci cōplures ſubſunt non paucū con
ducerent ⁊ ad latinā oracōem multū tibi lumi
nis afferrent litterę grecę. quas non pauci lati
noꝝ imꝑatores maximi didicerūt. Plus enim
apud me valet magni Cathonis autoritas q̄
l ſenex grecis litteis operā dedit q̄ꝫ Gay marij
q̄ eas litteras turpe putauit diſcē q̄rū magiſtri
ꝑuiēt ſꝫ nobis volūtas adeſt. facultas abeſt. I
deo de latinis dicam⁹ quoꝝ nō tāta inopia eſt
ut cū hijs efficere latinā oracōem nō poſſum⁹
ꝯpleniorē ⁊ ornacōrem.

Quomodo germanie ꝑtes poetas deſpiciunt ⁊ theologiã volunt.

Lecturo michi de poetis eorumqz lectio nes ſuaſuro michi turba illorũ inſultabit qui videl magis ꝙ eſſe theologi volũt. Quid tu nobis ex ytalia poetas adducis inquiunt ſanctosqz germanie mores eneruata poetaꝝ laſciuia corrũpere ꝑperas. Nũquid obiectũ eſt ut ꝓbrũ a Romanis tuis marco nobiliori qui in Etholiam cõſul poetã Enniũ duxit. Nũquid tuus Cicero quem ſequeris quẽ ymitaris in Tuſculanis queſtionib9 recte poetas eductos a platone ɔmemorat ex ea ciuitate quã finxit cum optimos mores ⁊ optimũ reipublice ſtatũ exquireret. Quid boetius. nũquid poetaꝝ muſas ſcenicas meretriculas appellauit. Quid diu9 Jheronimus inquit ꝑpterea ſe verberatũ ab ãgelo dicit qz litteris incũberet ſecularibz. Abi tu procul a nobis atqz poetas tecũ referto. Neqz ab hijs Juriſte quidã diſcrepabãt quoꝝ doctrina nõ in textibus ſed in gloſis heret. quiqz nichil ornatius in iure ciuili repiri cẽſent. Autenticorũ libris/quibz pauca reſpondentes dicim9. Si omnes qui ſunt homines in Germania idẽ ſencirẽt liberius migrabimus ꝙ cũ tãta ignorãtia aut cecitate morabimur. Sed ſunt etiam hijs in regionibz viri docti q̃ poetas ⁊ oãtoẽs magnope

tolũt nec argumẽtis mouẽť aduerſarioꝝ Licꝫ
enim detractores nobilioꝛ tulerit nõ tñ detrahẽ
ti multitudini ceſſit· imitat⁹ qꝫ ipſũ eſt african⁹
maioꝛ q̃ non ↄtẽtus poetam dilexiſſe ſtatuã ei⁹
dem Ennij ſuo ⁊ maioꝛum ſuorum ſepulchro
imponi iuſſit · ut ſi decertatã de autoritate fue
rit plus ponderis in Affricano nobilioꝛeqꝫ diſ
crim q̃p reliqua populi multitudo poſſit habe
re · Nec difficult̃ auertitur platonis autoꝛitas
que a Cicerone refertur· Audi que Cicero ſub
iunxit hec eius verba ſunt · Sed quid Poetis
iraſcimur · virtutis magiſtri philoſophi inuẽ
ti ſunt qui ſũmum malũ dolorem dicerent · At
qꝫ ſibi inde refert exempla pħoꝛum q̃p multa qui
doctrinam introduxerunt perniſioſam· Qua er
go racõne poetas excludit· Plato eadem philo
ſophos opoꝛtuiſſet expellere· Quid de theologis
dixerim · Quis erroꝛ in fide non ab theologis
profectus· Quis Arrianam induxit ueſaniam
Quis grecos ab ecc̃ia ſepauit · Quis bohemos
ſeduxit ñ theologi· Romani quõdã omne me
dicoꝝ gen⁹ ex urbe pepulerũt · q̃ multa in hĳs
facĩnoã ſũt ꝯpta· poſtmodũ vero caſtigatis ſon
tibꝫ innocẽtes receperũt· Quid oratores· Nõne a
it Cicero ciuitates ↄplurimas ꝑpt̃ facũdiã ma
loꝝ hoim ſũdit⁹ fuiſſe delatas · Ac ſic nec orato
res nec medici nec Theologi nec pħi oẽs ꝑpt̃

aliquos malos reſpui debēt· ſimiliter nec vniū
ſi poete ꝓpt non nulloꝝ vicia ſūt abhorrēdi. Ali
oquin ⁊ ipſe Plato fuiſſet ex ciuitate quam for
mauit eiciendꝰ cū et Tragedie deditus fuerit
⁊ Carmina eius apud macrobium ferant· ex ꝗ
bus cōſtat ipſū fuiſſe poetā. Nec Cicero in ea ci
uitate māſiſſet qui non ſolū poetarū maximus
cultor fuit ſed libros quoqꝫ tres de ſuis tēporibꝫ
poetico more carminibꝫqꝫ deſcripſit. Qd' ex Boe
cio uidetur obiectū non tā ſolucōnem ꝙ riſū me
retur. Quis enim cachinnū retineat cū dāpna
ri poetam a poeta referatur. An nō eſt ipſe boe
cius vir poeticus. Nam ipſa phīa que cū eo lo
quitur ut plurimū verſibus agit et fictionibus
Quot ſūt ibi fabule· quot metroꝝ genera. Simi
lis illi uidetur boecius qui iurabat nō eſſe iurā
dum. Sed nō hoc boecio imputamꝰ magno tñ
phōrum poete qd' iſti ſentiūt ſ; aliam illi fuiſſe
mentē exiſtimamꝰ de qua nūc dicere longum
eſſet. Ad Iheronimū venio cuius optarem qui
uiuūt omnes ſe ꝗ veſtigia. Sic enim eloquenci
a viteqꝫ ſāctimonia cūcti eſſemus prediti. Qd'
opus eſt illū obicere qui poſtꝙ gentilia ſtudia
pluſtratus eſt omnia tamē demū verberibꝰ af
fectū ſe dicit· feci me iudice hoc in negocio ſicut
in re familiari ꝓuerbium eſt florentinorū. Sic
illi aiūt. Cū domū vndiqꝫ oppleueris tunc ut

recte viuas memēto. Si caret h vndiqȝ poetaꝝ dictis nec verſus eſt vſq̄ꝫ eius q̄ non Tullianā redoleat eloquenciam quāuis ⁊ Ciceronem et ſeculares quoſuis codices abnegauerit Sic de ceteris eccleſie doctoribȝ dixerim quoꝝ facūdiā q̄ muta fuiſſet alioquī illuſtrauē poete. Nec mirum Cum doctor criſtiani exercitus ⁊ orator inuictus apoſtolꝰ Paulus poetarum volumina perlegerit. quorum verſus in epiſtol' eius inſerti reperiuntur. Nam quod ad Titum ſcribit Iheronimo teſte Cretenſes ſemper mendaces male beſtie ventris pigri. verſiculꝰ eſt Epimenidis poete. Alibi quoqȝ Menandri ſenarium poſuit Corrumpunt mores bonos confabulacōnes male. Nec mirum ſi apud latinum metrum nō ſeruat ad verbum expreſſa tranſlacō Cum homericus eadem lingua verſus in proſa vix coherat Latus ad diſputandū campus ⁊ materia diues. Poſſent infiniti pene adduci qui litteras ſeculares ⁊ preſertim poetas confirmant legendos. Nempe Ciprianus vir eloquencīa ⁊ clarus ⁊ martirio firmiano narrante mordetur ꝙ aduerſus Demetrianum ſcribens teſtimonijs vſus ſit prophetarum ⁊ Apoſtolorum que ille ficta ⁊ cōmentaria eſſe dicebat. Et non potius philoſophorum ⁊ poetarum quorū autoritati ut ethnicus ɔtraire nō poterat. Sȝ quid

opus eſt alios poſt paulū citare teſtes aut cui
fidem prebebit qui paulo nō credit. Sequatur
quiſqȝ ſi vult errorem ſuum nos cum paulo ce-
teriſqȝ ſanctis ꝛ eruditiſſimis viris poetarū le
ctionum ne dum non vitabimus ſȝ amplecten
dam certis modis legibuſqȝ ſuadem⁹.

¶ Qd non omnibus poetis dictis adhibenda
eſt mens. ac̄. da rycht dych nach.

NOn enim paſſim quoſqȝ poetas legi atqȝ
hijs herere totos puerorū precipim⁹ ani
mos. Nā cū pleraqȝ in hijs amatoria vicioſaqȝ
ſint nō omnibus que ab ipſis dicuntur adhibē
da eſt mens Sicut nec theologi nec phī omnes
audiēdi ſunt. Sed cum excellentium virorum
dicta aut facta ꝯmemorāt tūc tō mēte moueri
ꝛ inflāmari lector debet maximeqȝ conari ut ipe
talis ſit quales illi fuerūt. Cum vero improborū
hominum mēcio incidit fugienda eſt illorū imi
tacio. Audi Baſilium ſanctiſſimū atqȝ peritiſſi
mum virum. Nos inquit ille Laudam⁹ poetas
cū non iurgiam referunt neqȝ cum ſcurras aut
amantes aut ebrioſos aut dicates imitantur
neqȝ cum diuite mēſa cātuqȝ diſſoluto felicita
tem diffiniunt. Minime vero cū de dys aliquid
dicunt ꝛ maxime cum de illis ita narrant quaſi
plures ſint atqȝ diſcordes ꝛ paulo plus eadem
hec dicenda ſunt ait de ceteris ſcriptorib⁹ ꝛ tūc

maxime cum ad voluptatem leguntur. Et itez
Sed tunc potiſſimum Oratores amplectimur
dum aut virtutem extollunt aut vicia efulmi
nant. In lectionibus igitur poetaz a aliorum
ſcriptorum imitari apes decebit. Vt enim ex flo
ribus ceteri nichil ſumunt preter odorem et co
lorem. Apes vero etiam mella ſciunt inde exer
pere. Ita qui non ſolū feſtiuitatē ſequūtur ver
boz aliquē fructū pcipere poſſunt. Nec inſuper
apes omnes pit flores adeūt nec ſi quos adeūt
eos totos abſoluūt ſed eo ablato quod opi ſu
o aptū ſit reliquū omne valere ſinūt. Non poſ
ſum9 facere qui diui Iheronimi rurſus vtamur
teſtimonio ut īde remediū prebē doceam9 vñ
vuln9 fuit inflictū. Hic cū in epl'a ad oratorem
urb ſcripta nō ignoraſſe paulū gētiles lrās et
vſū poetarū carminibz oſtendiſſet mox ita ſub
iungit. Legant enim in deutronomio dñi voce
preceptum mulieris captiue radendum caput
ſupcilia omneſqz pilos et vngues corporis am
putandos eſſe ſicqz eam habendam in cōiugio
Moxqz de ſeipſo ſubicit. Quid ergo mirum ſi
et ego ſapienciam ſecularem propter eloquij
venuſtatem et menbrorum pulchritudinem
de ancilla atqz captiua iſrahelitam facere cupi
o et quicquid in ea mortuum eſt ydolatrie vo
luptatis erroris libidinis ul' preſcando vel rado

Habēs iam formā legēdi poetas ⁊ auctores ali
os. Cū enim id ex hijs excerperis qđ veritati ↄſē
taneū ſit cetera omnia tranſgredieris. ⁊ velut
in roſis legendis ſentes uitabis Ita quātū vti
liter ſcriptū eſt accipiens reliqua que nocere
poſſunt declinab. principio namqȝ cuiuſuis diſ
ciplīne que nam illa ſit deſiderare oportet ⁊ ad
finem dirigere. Et quomā ex hac vita per virtu
tem ad meliorē perducimur. Virtus autem q̄
multū a poetis multum ab hiſtoricis multo eti
am magis a phis laudatur. corū verbis maxi
me inherendū eſt. Nec enim parum habet vtili
tatis cōſuetudo quedā et familiaritas virtutū
mētibus puerorum ⁊ animis infuſa recentibus
cū valde inherere ſoleant ⁊ pene indelibiliter q̄
in tenera etate diſcuntur. vnde Oraciꝰ. Quo ſe
mel imbuta recēs ſeruabit odorem. Teſta diu
Sic ex lectione veterꝝ ⁊ nouorꝝ q̄ ſcribūt prudēt
autorꝝ duplex te autoritas ↄmittat. Nā ⁊ vitā
ſtudio virtutū efficies meliorē et ḡmaticā pici
āqȝ ſermonis optimorū ⁊ ornatiſſimorꝝ verborꝝ
⁊ ſentēciarꝝ magnā ſuppellectilē tibi ↄparabis.

¶ Qui auctores q̄ue poete pueris ſint legēdi.

Sed accipe rurſus a nobis aliam regulā et
qui ſunt autores tibi legēdi dum puer es
noſcito. Sūt poete ſunt hyſtorici ſunt phi ſunt
oratores Nā theologos in aliud tēpꝰ reſeruamꝰ

Quāuis ⁊ horū multi ſine periculo ut poſt dice
mus tradi puero pn̄t q̄ tamen ⁊ ipſi phorū no
mine ꝯtinēter. Nichil enim eſt quod ignoratū
phia pretereat. In poetis legēdum q̄ tibi credē
di ſint preceptoris iudiciū aſſit Inter heroicos
v̄gilium cūctis preferāt. cui⁹ tāta eloquētia tāta
qꝫ ē gloria ut nullius laudibꝫ creſcere nulli⁹ vi
tupacōne minui poſſit. Apud quē dicēdi ſingu
la genera que quatuor eſſe putātur breue copi
oſū ſiccū ⁊ floridū ſtudioſus lector inueniet. Lu
canus grādis autor hyſtorie et ſtacius ad mo
dū limatus preteritū iri nō dn̄t. Ouidius vbiqꝫ
triſtis vbiqꝫ dulcis ē in pleriſqꝫ tamē locis ni
miū laſciu⁹. preclariſſimū tamen opus eius cui
methamorphoſeos nomē indidit ꝑ ē fabulaꝝ
pericia quas noſcere nō paruū fruct⁹ eſt nullo
pacto poſtergādū ē. Ceteri q̄ carmine ſcribūt
heroico remotiſſimi ab hijs ſūt v̄ſificatorꝫqꝫ ma
gis q̄ꝑ poetarū nomine ſūt appellādi Claudia
nū ⁊ qui Argonauticon ſcripſit minime cōtēp
nēdos iudicauerim. Sathiri apud nos hodie
tm̄ tres inueniūt̄ Oraci⁹ Iuuenal' Perſius pōt
⁊ marcial' coqu⁹ ſatyr⁹ uideri ſ; carmē ſatyre
legē preterijt Oraci⁹ vir fuit multe eloquētie
doctrine virgilio parū minor vtil' ē vbiqꝫ ſiue
Odas ſiue poetriā ſiue ſmones ſiue epl'as lege
ris Sūt tn̄ in eo q̄dā q̄ tibi nec legē volueri nec

ĩnterpretari. Juuenalis alto ratis ĩngenio ple-
taqꝫ nimis licenter locutus eſt. In aliquibꝰ au-
tem ſatyris tam religioſum ſe prebuit ut nr̄e fi-
dei doctoribꝫ in nullo cedere iudicatur. Per ſuis
nimis obſcurus eſt vtilis tamē Marcialis perni-
cioſus q̄uis floridꝰ et ornatus ita tamē ſpinis
denſus ē ut legi roſas absqꝫ pūctione nō ſinat.
Elegiam qui ſcribūt omnes puero negari debet
nimiū enim ſūt molles Tibullius propercius
Catullus et que tranſlata eſt aput nos ſapho.
Naſo namqꝫ non amatoria ſcribūt deſertoſqꝫ cō-
queruntur amores. Ammoueantur igitur aut
ad firmius etatis robur reſeruentur. Comedi
plurimū cōferre ad eloquencia poſſunt cū per
omnes perſonas et affectus eſſent Ex iſto gene-
re tātum duos habemus Plautū atqꝫ Terenꝫ
Tragedie quoqꝫ putiles ſunt ſed latinum ho-
die p̄t Senecā q̄ fuit magni ſenece nepos nullū
habemꝰ niſi Gregoriū Corario venetū q̄ Mem
neterei fabulā que aput Ouidium habetur in
tragediam vertit Cūqꝫ in oracōne grauitas et
elegancia requiratur illā in tragedijs hāc in
Comedijs reperies. Animaduertere tamē pre-
ceptorem oportet dū tibi comedos tragedosqꝫ
legit nequid vicij perſuadere videatur. Sed per-
ſonas que loquūt̄ et effectus q̄ ſequūtur cōſiderari
ponderariqꝫ iubeat

¶ Qui auctores legi debent et ꝙ Cicero pre
omnibus.

ORatorum qui legi poſſunt maxima turba
eſt ſed omniū candidiſſimus eſt. Cicero
qui iocundus incipientibus et appertus eſt
ſatis. Nec prodeſſe tantum ſed etiam amari po
teſt. Cuiusqꝫ de officiis libris tibi nedum uti
les verum neceſſarios arbitror. Scripſit et Am
broſius ad eius imitacionem de officiis non de
ſpiciēdum opus quod cum illo legendum ap
tiſſime putauerim ut que fidei noſtre ex Cice
rone non conſonant ex Ambro. moderamen
accipiant. Sūt opera Lactancii limatiſſima.
Nichil Jheroni. non expolitum Auguſtin. ſunt
emēdatiſſimi libri Gregorio vti non inutiliter
potes. Noſtri temporis Leonhardi aretini
Guarini veronenſis Poggii florentini Ambro
ſii monaci Camaldulenſis volumina terſa ſūt
legentibusqꝫ fructifera. Sunt a hyſtorici legē
di pueris Liuius atꝫ ſaluſtius ꝙuis ad corꝝ in
telligētiā profectu ſit opus Juſtinus et Quintus
Curci9 a quē petrus paul9 trāſtulit Arrianus
in quibus ut non fabuloſa ſūt Allexandri ge
ſta percurri debebunt quibus adiungi Valerius
hyſtoric9 et philoſophus ſimul nō indignus
Suetonius puero nō eſt omittend9. Ex geneſi
quoqꝫ ex Regū libris ex machabeis ex Judith

Eſdra heſter ex euangelijs ex actibus apoſtolo
rũ hiſtorie non ſine magno fructu recipiuntur
Hiſtoria namq; ut dicit. Cicero eſt teſtis tp̃m
lux veritatis. magiſtra vite nũcia vetuſtatis.
Vtiliſſimũ ergo eſt hiſtoricas cõplures noſſe
atq; in hijs ſe exercere ut aliorũ exemplo vel v
tilia ſequi vel noxia uitare ſcias. Non tamẽ vſ
q; ad ſupuacuũ laborem te volum⁹ ocupari ſed
receptas aut a claris autoribus memoratas ſa
tis eſt hiſtorias didiciſſe. Nullo aũt pacto l' bo
hemorũ hiſtorias vel hũgarorũ atq; hijs ſimi
les ſi me penes atoritas fuerit tradi puero per
miſerim. Sũt enim ab indoctis ſcripte multas
inepcias ↄtinent multa mendacia nullas ſen
tencias nullos ornatus. Nã q̄ ait Plinius nul
lus liber eſt tam mal⁹ ex quo nõ poſſit aliquid
vtilitatis excerpi ac ꝓpterea ſcriptorum geneã
quãuis lectioni ↄmittere uideatur. non ad pue
ros referri ſed ad viros iam doctos debet. Pu
eri namq; niſi ab inicõ rebus optimis imbuan
tur ingenia deprauant. Nec poſſunt verum adi
piſci iudicium. Tantũq; de ſecunda parte gra
matice ſatis dictum eſſe putato. Sed tamẽ pu
eris hos autores non ingeri ſimul neq; omnes
tibi de neceſſitate audiẽdos nos arbitrari a om
ni curãdũ ſtudio duxerim⁹. ne cumulacõ labo
ris nimiũ odioſas tibi litteras reddat.

¶ Qd reges et pricipes erudiri debēt in ſcribēdo

Terciam gramatice ptem ſuperius in ortho
graphia dictū eſt cōtineri. Doctrina bene
ſcribendi leuiuſcula res fortaſſe uidebitur. ſi tibi
de hac quoqȝ parte precepta tradiderim quaſi
ridiculum ſit. Regem ſcribendis ſe litteris occu
pare beneqȝ ſcribere ac velociter ac honeſtius ve
ro negligi ſoleat. Sed non eſt alienū hāc etiā
regi puero tradi ptem que ad ↄgnicōnem et in
telligēciā autorū nō parū luminis prebet. Ve
teres quidem. Ceſares relatum eſt ↄplures ſcri
bēdi piritiſſimos extitiſſe Maximus pontifex q̄
nūc Romane preſidet eccie Nicolaꝰ quītus orna
tiſſime ſcribit. Et anteceſſoris ſui ſimilis virtus
fuit Eugenij quarti. Nec patruelis tui glorio
ſiſſimi principis Ceſaris Fridrici ſcripcōnem
quiſq̄ reprehenderit. Quāuis enim raro princi
pē ſcribere oporteat. cauēdū tn̄ ē dū ſcribit ne
muſcarū lituras ſed margaritas pocius pinge
re uideatur. Que res alphonſi maximi et aliquā
do excellētiſſimi reges laudes non michil obnu
bilat dum litteris que de Curia ſcribūtur ſuum
ꝓprium nomen adiciens ſerpētes figuret an lit
teras ignoratur. Qd viciū ut tibi deſit aſpice q̄
circa orthographiā monemꝰ. In tenui labor eſt
Virgiꝰ ait non gloria.

¶ De forma litterarꝫ ſeruāda in ſcribēdo.

Orthographiā in duas diuidimus ꝑtes·al
tera eſt ut nitide·alterā ut recte ſcribas·In
primo videndū eſt ut elemēta in ſuis caracteri
bus affingātur ut neqꝫ macra ſint neqꝫ corpu
lenta ut que rotunda que quadrata q̄ oblōga
que retorta ſunt ſuam formā cuſtodiant·Et ħ
quoqꝫ duplex modus eſt·alter modernus alt̄
antiquꝰ·Vetuſtatū forma litterarū legibilior ē
mundior caſtior ac grecis a quibꝰ originē dux
it ꝓpinquior·Quecūqꝫ modū ſequi puer uolue
rit in eo neceſſarium eſt exemplū dari ſibi pul
chrimū atqꝫ emēdatiſſimū·Optima namqꝫ ſē
per ad imitandum ꝓponi debēt·Que ſi non poſ
ſumus attingere hoc tamen preſtāt ne cum vl
timis deſpiciamur·Prouidendū quoqꝫ non in
utiliter fuerit ut verſus ad ſcribendū aſſumpti
ſētencias habeāt nō ocioſas·nec nomina bar
bara ↄtineāt ſed honeſtū aliquid moneant ex
claris electa poetis ⁊ autoribus fama celebribꝫ
ut ſic puer quaſi ꝑ ludum ꝓbari diſcat ⁊ ſcribe
re·In ſc̄da parte que rectam ſcripturā intuetur
plures tradūtur regule noſcēde ſunt vocales cō
ſonantes mute liquide ⁊ duplices littere·Con
ſiderāda ſunt verba ſimplicia quibus ſignētur
elementis ut cōpoſitorum ſimul obſeruacō fiat
Sed hoc quoqꝫ multam patitur excepcōem plu
reſqꝫ ſiūt ⁊ in declinacōnibus ⁊ in cōpoſicōnibꝰ

ne dum litterarum verũ etiam ſillabarum mu
tacões. Verba vero ſimplicia quibus ſcribē
da ſint litteris vſu magis q̄ꝑ regula diſcimus.
In qua re magnum prebet adiuuamen lectio
poetarũ in quibus mēſurati verſus breues aut
lõgas ſillabas demõſtrantes aut duplicari lit
teras aut detrahi iubēt. Ac racõne ꝓductũ ē op
pida p littera duplicata ſcribi oportere qꝛ poe
te lõgam eius primã ſillabã ponũt. ut eſt illud
virgilij Tot cõgeſta manu precupitis oppida
ſaxa. Breuis eni prior ſillaba fuiſſet ſi vnũ tm̄
p ſibi retinuiſſet ut eſt oportet. Opportun9 autē
q̄ꝑuis ab eo deſcendat duplicare p voluit ſicut
vſus doctorum manifeſtat. Regule vero que de
mutacõne litterarum tradi ſolent cõpoſicõnē
plerũqꝫ reſpiciũt que cũ prepoſicõibꝫ fieri ſolet
Expedit ergo noſce quomõ Ad ꝑpoſicõ cũ diuſ
dcõibꝫ ꝯponat̄ d aliqñ d mutat in ſequētē lrãꝫ
a qua dictio incipit cui iũgit̄ ut curro accurro
fero affero. gero aggero. ludo alludo. nũcio an
nũcõ porto apporto. rideo arrideo. ſurgo aſſurgo
tollo attollo. De ceteris ꝯpoſicõibꝫ q̄ cũ dcõnibꝫ
fiũt ab hijs lrĩs incipiētibꝫ. ſ. cũ ad ꝑpoſicõe cõ
ponãt̄. aliqñ aũt ꝑdit ut apeio ex ad a perio ag
nit9 aſpect9 aſcēdo aſto aſcribo aſtruo qđ vbiqꝫ
ſeruãdũ ē qñ dcõni iũgit̄ ad q̄ a g n ſp ſt ſiue
q̄uis ꝯſonãte incipit In ceteis vero immutata

d manebit ut adhibeo adhereo aduoco adqui
ro non ut pleriq; uolūt acquiro. In quo forsi
tan hodie cōsuetudo racōnem vicerit. Ad ⁊ sum
quādo simul conponuntur sunt qui adsū et quī
assum scribūt ⁊ tam docti hinc atq; inde sūt ut
in vtrāq; partem videri possit valere consuetu
dinē. Absum ⁊ apsū. obtim9 ⁊ optim9 ut Quin
tiliano placz scribi potest quia b et p sonū cog
natum habent. Preteritū vero verbi absum ⁊
assuū repitur scriptum ⁊ absui sed hoc racōi ma
gis ↄgruūt. Ab aūt preposicō non ↄsueuit b per
dere cumquacumq; dictione societur ut abdo
abicō abero abripio. Qd si b mutatur in ↄsonā
tem sequentem ex ad poci9 q̄ ex ab facta opti
lacō uidetur. Amitto tamē non abmitto tamen
scribere cōsuetum est ⁊ absporto s interposito fi
guratur cū sit ex ab ⁊ porto.

¶ Quomodo consonātes geminari possunt et
littere mutari.

Nosse aūt oportet scriptorē nullam ↄsonan
tem geminari posse si sequatur aut prece
dat ↄsona nisi L sit ant R que sequit̄ aut pre
cedit ut affluo affringo suffragor non dicimus
transsumo q̄uis ex trās ⁊ sumo cōpositum sit.
Possunt tamē tres cōsonantes inuicem cōcur
rere si nulla geminatur ut obscen9 strucō sext9
Nam x duarū consonanciū vim tenet cs simul

gs. Ex prepoſicio quando dictionibus adiungit̃ ab S incipientibus nõ patitur s ſimul ↄcurrere ſed abicit illam ut exurgo exigo exãguis extin ctus At ſi cum dictione cõponatur ab f incipi ente x mutabit in f ut effugio effero effringo. In ceteris nec mutat nec mutatur ut excurro ex quiro expello extendo exlex. Nec alia reperitur ab L dictõ inchoans que cum ex conponantur. E vero prepoſicio pleriſq3 dictionibus adiũgit̃ ad quas ex ↄponi non poteſt ut ſi dictionis p̃or littera d fuerit ut educo l' ↄſona ut euoca euacuo e tiche vel l ut eluo l' n ut emitto vel m ut emineo vel r ut eruo nec geminantur quouis modo ta les conſonantes q̃uis eycio per duplex ij ſcri batur quia ſcdm I vocalis eſt nõ ↄſona ſeruat q3 verbũ eycio per totam declinacõnẽ I duplex vnũ ſcilicet cõſonãs a aliud vocale niſi cũ e lit tera ſequitur ut eiecĩ. In ꝯpſa q̃3 v̾ba queuis a iacio veniẽcia p duplex ij ſcribi debẽt ut eycio obycio reycio abycio. In carmine vero aduẽtẽ dũ eſt an longa ſit an breuis p̃or ſillaba. ſi lon ga eſt duplicat̃ ſi breuis ſimplex erit. Quiſq3 e nim horũ v̾borum ẽ vſus apud Virgiliũ repit̃ Ti tire paſcẽtes a flumine reyce capellas. Nec ẽ in quinto pede ꝓceleumaticus ut q̃buſdã viſũ ẽ Ouidius. Quid m̃ liuor edax ignauos obycis ãnos Apud Staciũ Pectoraq3 inuerſis obicit

fumancia muris. Et iterū fontibus intentos a
bicit monſtratqꝫ cruorē. Atqꝫ alibi Abicit te
ctorē culmine fumo. Coniicō quoqꝫ p duplex ii
ſcribi. Quintiliano placet In a cō quando cōpo
nūtur cū dictionibus ab L vel M incipiētibꝰ N
in ſequētem mutant litterā a geminānt. ut ludo
illudo Colludo Ruo cōruo Immuto cōmuto im
mitto. Eſt autem cō prepoſicō inſepabilis que
nō inuenitur niſi in cōpoſicione a quādo dictio
ni ſociatur que vocalē vel aſpiracōem habet in
principio āmittit N ut cohereo coherceo cohor
tor fallit in hoc verbo comedo ꝯpoſito ex con a e
do ubi ꝑpoſicō con ſonāciam meliorem nō abici
tur n ſꝫ ꝯmutatur in M ac̄.

¶ Quomodo varietur littere a deriuētur dcōes
a ſupinis a ꝑpoſicionibus.

SVb et ob ſi dictionibus iūcte fuerint ab r
p c g f vel m incipientibus in ſequētem cō
ſonātem b mutari ꝯſueuerunt geminationem
qꝫ facere ut ſuccurro occurro ſuccīdo occido ſuc
cumbo occumbo ſuccīno occīno ſufficio officio
ſuggero ſūmitto ōmuteſco ſuppono oppono ſur
ripio. Ab hiis tamē excipiende ſūt aufero aufu
gio in quibus b mutatur in v Item abrogo ab
rado abrodo in quibꝫ manet integra. Sub ſi ver
bo Quatio adiungatur b mutatur in C fitqꝫ ſuc
quatio. Item omitto non ōmitto vel obmitto

ſcribendum eſt. Operio et eius paſſiuum operior ſimplicis p ſcripcione contentatur. Opperior deponens pp duplex requirit Opinor opimo opitulor opulentus vnum p depoſuit. Ob quoq; non nūquā R ſequente non mutatur euphonie cauſa ut obruo obrepo obripio. Obſcurus ex ob et cura cōfectum non mutat b ſed ꝓpter cōſonāciā accessit s Sic et in obſceno fit ex ob et ceno ɔpoſito. Si vero ob et ſub cum alijs q̄ ut premiſſum ē dcōnib; ɔponūt̄ incōuulſā b reſeruāt litteram ut ſubdo et obdo Dis quoq; et di prepoſicōnes inſepabiles in ſolis cōpoſicōnibus repiuntur. Dis quidem cum dictionib; a b c p f t J conſonante vel s cōponi poteſt ut diſcerno ex dis et cerno. diſpono diſtraho diſiungo diſſuo ſeruaturq; ſentēcie mutacōne s in v̄bo diffundo mutat̄ in f et geminatur. ſicut et in differo et diffido. Diminuo q̄ꝫ ex dis et minuo ꝭ variatur ſ in m q̄ duplicatur Neq; pōt cū hyſte v̄bis ſic incipiētib; di ɔponi n̄ cū minuo et tūc ſimplicī m ſcribit̄ diminuo. Cū ceteris di ſepius q̄ dis coṗulat̄ ut diduco diluo dinumero digredior diripio Trās ṗpoſicō ɔpoſita cū dcōib; a b d m vel J cōſonāte principiū habētib; n et s amittit ut Traduco trano traicio. Inuenitur tamen et integ̃ ut trāſmigro et trāſduco q̄ uideri pn̄t nō eſſe cōpoſita N ltā neq; ante b neq; āte m neq;

ante p locari poteſt ſiue ɔpoſita dictio fuit ſiue
ſimplex ut ſūma per duplex m Rōbus pompei9
ɔmunis immunis combibo cōputo impuco. In
ɔpoſitis quoqȝ per figurā Themeſim diuiſis ut
enūq̄ꝑ prudens enūqnā potens vſus doctorum
habet ut M ponatur loco N q̄ꝑuis videri poſſet
ad ſuam naturam in prepoſicōne reuerſam que
dum ſepata eſt quamq̄ꝑ ſequens dcō ſupradi
ctas in principio litteras habeat nō mutātur
ut in binis in pontificō in magiſtratu. Cōtra ve
ro fit ut f c d q s t in ſimplicibus ac cōpoſitis
dictionibus inxtra ſe perire nō ſināt m ut Tō
ſus Linquo cācer mēdax centū anfractus quē
cūqȝ quicūqȝ tantūdem identidē. In grecis quo
qȝ dictionibus q̄ per ph figurātur idem ſeruan
dum eſt. Sed ſcribi m ꝓnūciari n peritiores vo
lunt Pamphilus nimpha. Circum prepoſicō
quādo ɔponitur cum dictione a vocali incipien
te integrā ſeruat m ut circūco ſcribatur. pronū
tietur circuco. Cum prepoſicō ꝑ c u m ſcribi de
bet Atſi aduerbium temporis fuit ꝑ q v o m ut
Quintiliano viſū eſt. Verꝫ a quōdam nō ɔdā
ſcribi Caiū Cneū figurarē Gaiū Gneū ꝓnūciarē
vetuſti moris fuit. Et ſunt qui hoc etiam ſeruāt
docti viri a vetuſtatis amatores. Ex quo fit ut
non ſemꝑ votis verū depoſitū reddant littere ſꝫ
alteri9 alteā ſonū nonnūq̄ꝑ exhibet ut amacitū

a amencīū per T ſcribamus a ſonū C profera
mus. Licitum tamē a vitiū qui ſūt litis a vitis
genitiui plurales non mutāt vocem ne Licium
p viciū vicīj putentur. Ecōuerſo ſcdm Quintili
anū Gaium mulierē ſignificat ſed C virū Idē
Quintilianus quicq̄d ſcribendum ceſuit. victo
rinus quidquid quaſi diuiſum ſit a repetitum
quid. quod Caſparino Pergamēſi magis pla
cuit Idcirco nō icirco docti ſcribunt q̄ſi nil aliud
ſit q̄ circa id Quicq̄ tamen ſcribit non quicq̄
a inde Nequicq̄ Sepe etiam cōtingere ſolet q
C in g mutetur ut in dictionibus numerorū ſi
preceſſerint N ut Quadringenti. ac ſi precedit
n perſeuerat immobilis C ut Trecenti ducenti
Interponuntur a aliquando littere ut ſonꝰ me
lior fiat C ut ſicubi ex ſi a ubi T ut idētidem ex
idem a idē P ut emptum quod ab emi venit b
ut ambio ex particula m imperfecta et eo S ut
obſcurus ab ob a cura L ut obliquus ex ob et
equus R ut dirimo ex di et emo V conſonans
ut bouis ex bos nominatiuo E littera inutilis
eſt Quintiliano teſte cū in omnibꝫ loco ſui C ſit
v ſit Vſus tamen habet ut karolus k l'e per k
nō C ſcribant. Et quoniā Orthographia multū
cōſuetudini ſeruit nō ē ab illa recedēdū. Cū nō
ſcribendi ſolū ſꝫ loquēdi quoqꝫ atqꝫ viuēdi mo
dū quā boni doctiqꝫ viri cōſtituāt mgram habē

ɔſuetudinē decebat. Ad dubiū interrogādi Cur p C
pōt a Q ſcribi ħ cū Q duplex v deſideāt ut Quur
Grece dcōnes que ab r principium ſumūt aſpi
rari debēt ut Rhetor rhod⁹ rhadamācus. Aſpi
rāt̄ q̄ꝫ rhenus rhodan⁹. Priſcis nāqꝫ tēporib⁹
tā Germani q̄ꝫ galli grecis litteris utebāt̄ et a
grecis hec flumina noīa hn̄t. ¶ De aſpiracōe.

Quia vero de aſpiracōne mētio intercessit ꝓ
ſequemur laci⁹ hāc ptē. Omnia q̄ ab ipſo
deſcendūt aſpirāda ſūt in pricipio et p ÿ a vnū
p ſcribēda vt hÿperbole hÿperbore⁹ hÿpoteca
hÿpocrita Similit̄ que ab ÿpos veniūt aſpiraci
onē habēt ħ per latinū J a p duplex ſcribūt̄ ut
hippotenthaurus hippomanes hippodamia
hippolites Atſi hippos in finē ɔpoſicōnis cadit
aſpiracōeꝫ amittit. cetera ſeruāt ut Philippus
qd̄ eſt a philos .i. amor a hippus equ⁹ quaſi a
mator equorū. Hypo vero greca prepoſicō eſt q̄
aput nos ſb̄ ſignificat. Aput latinos nulla ɔſo
na aſpiratice. Seruí⁹ tamē excipit pulcħ. Anū
q̄ quoqꝫ ſepulchrū aſpiābāt Inchoa et incho
aſpiratū inuenitur q̄ꝫ papias ex greco deriuatū
putat. Seruí⁹ latinū eſſe cōtēdit mihi et nō m̄
Nihil a nō michil ſcribēdū racō ſuadet. cū C nuſ
q̄ꝫ aſpiretur q̄ꝫ in pulchro a vt quidā volūt in
incho a ſepulchro. Quatuor preterea ſūt cōſo
nātes que nr̄o more in grecis vocabul̄ aſpirāt̄

Cp r t ut Chremeſ philoſophꝰ Rhetor Thraſo Que ab archos veniũt omnia aſpirantur ut Archidyaconꝰ Archipbr Architriclinꝰ Archiepus Patriarcha Monarcha. Similiter q̄ a Cyros veniũt ut Chiromãcia Chiromãticus Chirotheca Chirologiã. Que detorquent̄ ad nos ex grecis dictõibꝫ in q̄bꝫ f ſonare videtur per ph ſcribende ſũt ut phebꝫ pheton phanus Orpheus Excipitur filius et fama q̄ licet a grecis dilapſa ſint p f tñ ſcribunt̄. Dicit̄ enim filius a philos .i. amator. Vel a philos qd eſt amor et fere grecũ eſt et in p̄ma ſillaba nichil a greco differt ac p̄ma pſona dicit̄ illi fero is it. Et fama ex phim ex greco v̄bo qd eſt dico qꝛ ex multorũ dictis ſiue ſermonibꝫ oritur fama. Quecũqꝫ veniũt ab ether et ethra et ethereus aut ab ethus ut ethica et ethicꝰ. aut ab orthos ut orthog̃phia orthographus. aut a theca ut bibliotheca Cyrotheca. aut a theos ut theologꝰ theologia. aut a theſis ut ſinthesis hippothesis per t ſcribi et aſpirari debent. Contra vero que a prothos anti cato meta qꝫ veniunt ut Prothomartir prothonotarius ãtitesis ãticatho Catologꝰ Metamorphorſeos metaplaſmus.

Y Greca numq̄ꝫ tranſit in conſonantem atqꝫ idcirco decipiunt q̄ yhesus yeruſalē yheremiã qꝫ ſcribunt. Quãuis enim aliena ſũt v̄ba

noſtrũ tamẽ J non alienũ volunt. Inter m et n
nulla racio patit̃ locari p. maleq; a multis ſcri
bitur colũpna tirampnus. Cõtẽpno Autump
nus autũnus vero ſcribẽdũ eſt p non indiget
Sic ſomniũ ſomn9 amnis omnis ſolennes ſũ
mum. Mneſteus apud virgilium m ante n in
principio ſeruat At cõtẽpſi contẽptum promp
ſi promptũ dempſi demptum Carpſi carptũ emi
emptum compſi cõptũ p retinẽt. Peſſimus per
duplex ſſ non per x ſcribi debet cũ ſuplatiua in
ximus nulla niſi maxim9 et proxim9 terminẽt
Moralia ſiue imitãcia verba tã p ſſ duplicatũ
ut patriſo matriſo Friſo q̃ per z ſcribi poſſunt
Pr̃izo matrizo Frizo Nitor in ceteris verbum qñ
ad conatum corpis refert̃ p x nixus. Ad animã
vero relatum niſus p vnicũ s preteritũ format
At iſta tibi de negeralioribus orthographie re
gul' ſcripſiſſe ſufficiat. Quod reliquũ eſt de ſin
gulis vocabuloꝝ ſcripcõibus ex autoribus fre
quenti lectione ipſe tibi vſus miniſtrabit.

¶ Quod pueri docendi ſunt in Rhetorica et dya letica.

Inter gramatice ſtudia ſolẽt.
et rethorice precepta mõſtrari. Nam et dũ
legũtur oratores et poete ipſi9 uis rethorice pã
ditur. Sunt ibi Colores ſunt ornatus ſunt ſen
tencie vituparantur. Laudãturq; homines Aſ
ſunt iudicia ſuaſiones. Nulla rethorice pars ẽ

in poetis atq; hyſtorias nō exculta. Sz in hys
vſus eſt Regule apud oratores traduntur Cice
ronem potiſſimū atq; Quintilianū Eſt et Ariſto
telis rethorica hoc nr̄o ſeculo in latinum trāſla
ta ad modum vtilis. In hys te exercebis cete
ros fugito qui ſeducere magis ꝙ docere uide
ri poſſunt. Sicut is q̄ nup apud wyēnam nouā
rethoricā edidit in qua tacēs plurima ex Cice
rone que ſūt vera atq; vtilia ɔmiſcuit. deprava
tis tamē exēpl' et verbis fecit ut nec vtilia ſint
nec vera que docet fugiendꝰ eſt hic et abhorrē
di ſi qui ſunt ei ſimiles. Et in fonte fuerit pocius
ꝙ in riuo potandū. Erunt ergo tibi nōnulla ar
tis rethorice tradenda precepta exprobatis et
fama cultis autoribus recepta. ut ſcias Orato
ris officium quod ſit et oracōnis partes inuen
te diſponē eloqui memorari ꝓnunciareq; rite
poſſis At quia te non tam bonū oratorem ꝙ p
fectū regem deſideramus non exigimus a te Ci
ceronis aut demoſtenis eloquentiam. Optare
mus tn̄ te illa fore ornatū plurimū nāq; tibi et
ſplēdoris et vtilitatis afferrēt. Sz qm̄ multa ſūt
q̄ neceſſario imminēt regib; ediſcēda ne alterū
obſit alteri ſatis erit Regi facūdia mediocris ve
rū cū int' precepta rethorice ſilē dyaletica nō cō
ſueuerit. Sūt eni quodamō int' ſe conūtibiles.
Nā et āb tū q̄rere. tū racōez reddē et defendere

et acuſare conāt. Non ab re fuerit. Regem pue
rū dyalecticis imiciari preceptōibus atqꝫ ita do
ceri. ut logice quā differēdi diligētem racōem
Cicero diffinit ꝯgnitis ꝑtibus et diffinire et par
tiri et colligere ſciat. Colligendiqꝫ facultatē tri
plici diuerſitate tractari non ignorat. qꝛ vel ve
ris ac neceſſariis vel tātum ꝓbabilibus aut ap
tiſſime falſis argumentacōibus diſputacō decur
rit. Non tamē in hac re quoſdā vienne magi
ſtros imitacōne dignos dixerim. Nimis enim
multū tēporis in ſophiſticis et Cauilloſis expo
nūt argumentis ut apud eos logice ſtudiū nō
vtilitate ſed morte terminetur. Ob quā rē non
ꝓbat in officiis. Heremū ſulpicium neqꝫ ſextum
pōpeium Cicero qui nimis magnā nimiſqꝫ mltā
tam opacōnem in Geometria poſuerūt. Neqꝫ
q̄ ſe totos dyalecticis ac iuri ciuili dederūt. Quā
uis enim artes huiuſmodi in veri inueſtigacō
ne verſantur. earū tamen ſtudio a rebus gerēdis
abduci cōtra officiū eſt. Quia virtutis omnis
laus ut ille dicit. In actione ꝯſiſtit fugiēda eſt
omnis artis ſuperuacua imitacō q̄ licz nichil ma
li videatur habere. vacuū tamē laborem depoſſit et
ab utili negocio detrahit. Qualis fuit illius qui
teſte Quītiliano grana ciceris ex ſpacio diſtāte
miſſa in agū ꝯtinuo et ſine fruſtracōe inſerebat
quē cū ſpectaſſet Alexāder donaſſe eum dicitur

eiuſdē leguminis modio qd̄ q̄dē p̄mū fuit illo tp̄e digniſſimū.

¶ An puero regi muſica ſciētia ſit ꝯmittēda.

QVeri pōt an muſice regi puero ſit doctrina tradēda· cū vel parū vel nichil ad rem publicā gubernādā uideatur afferre. Neroni ꝓbro datum eſt et Auguſto quia muſicā nimis ſtudioſe ſectemur. Et auguſtus quidem correptus abſtinuit. Nero peramplius inſecutus eſt artē. Cum pſaltem quēdam Philippus macedo inter cenandum vellet emēdare ac depulſandis cordis cum eo diſſerere ait pſaltes. Superi id abs te mali Rex auertāt· ut hec quā ego melius teneas ipſe. Cōtra themiſtocles dux grecie dum in cōuiuio recuſaſſet liram habitus eſt indoctior. Soc̄tes philoſophorꝝ fons inſtitui lira nō verebatur in ſenio namq; indoctus a muſis atq; a grecis abeſſe verbum fuit. Exercitus Lacedemoniorū muſicis inſtructus modulacionibus uictoriam reportauit Graccus ſuorum temporū Orator precipuus conſonantem ſibi muſicam conſonare volebat. Quid dauid· nonne huius artis peritus fuit contētuq; lire laborāti ſauli ſubuenire ſolebat. Hanc certe doctrinā Ligurgus quoq; ꝯmendauit quāuis leges Lacedemonijs duriſſimas dederit. Hinc apud veteres moris fuit. In ꝯuiuijs ut laudes herorꝝ

atq3 deorū ad cytharā cantarent. Quid yoppas
ille virgilianus nōne canit errātem lunā ſolis
q3 labores. Et Cicero quib9 ɔfirmat autor emi
nentiſſimus muſicū eſſe cum diuinaꝝ rerū cog
nicōnem cūctam. Quid nos in tāta rerū varie
tate dicem9 cū alij ſuadeant hanc diſciplinam
alij diſſuadeāt. Sed certe nō ars deſpicitꝰ neq3
illius reprehēditur vſus ſ3 nimius uſus excludē
dus eſt. Non eſſet huius diſciplīe mediocris
fugiēda ɔgnicō ſi preceptores non uicioſi repe
rirēt. Plurimū nāq3 ſpiritus reficit et ad tole
rāciam laboris exhilarat mētes non immoderā
tus neq3 laſciu9 muſicoꝝ contētus. Hinc pita
goricis mos fuit ꝛ cū irēt cubatū ꝛ cū mane ſur
gerent ſiquid triſticie foret ut lyra ſuauiter cō
crepāte diluerēt. Artis autē huius repertorē
alij pitagoram alij moyſen alij Tubal predi
cant. Sed miror ego de pitagora fuiſſe gentiliū
opinionem cū nemo poetaꝝ nō orpheū muſice
peritiſſimū referat q̄ pitagorā non ānis ſ3 ſimi
lis anteceſſit.

¶ An iuuenib3 tradēda ſit Geometria ꝛ Ariſmetrica.

EST ꝛ geometria teneris etatibus oſtendē
da. Nam et ingeniū acuit ꝛ animū ad pci
piendū celerē reddit hec et ariſmetricā ſecum
trahit cum ſit in numeros ꝛ formas diuiſa. Et
numerorum quidem noticiam etiam regibus

neceſſariã nemo negauerit. Itaqȝ ſimul Geo
metriã ⁊ Ariſmetricam puerũ inſectari regem
nõ dedecet. Qđ ſi quis Geometriã duxerit ↄtēp
nendã ſyracuſanorũ vocibꝫ obuiã poteſt q̃ ↄtra
M marcellũ vrbi machinas admouētẽ vnius
Achimenidis ingenio et geometrie viribꝫ ob
ſidionem protrahere longius potuerũt. Eſt pre
terea in ea multũ erudicõis multumqȝ caucõis
affert cũ ſepius ea que dyalectice cõcedenda vi
detur ars hec minime cõcedat. Nã quis ita pro
ponenti non credat. Quoꝝ locorum extreme li
nee eandem menſuram colligunt. eorũ ſpaciũ
q̊ꝫ quod hijs lineis cõtinetur par ſit neceſſe eſt
At id falſũ eſt. Nam primũ refert cuius ſit for
me illius circuitus. Reprehenſi quoqȝ ſũt a geo
metricis ut refert Quintilianꝰ hyſtoria q̃ mag
nitudinẽ inſularꝝ ſatis magnificari nauigacõis
ambitu crediderũt. Nã ut queqȝ forma ꝑfectiſſi
ma eſt ita ⁊ capaciſſima ẽ. Ideoqȝ illa circũcur
rẽs linea ſi efficit orbem amplius ſpacium com
plectetur q̃ ſi quadratum paribus horis red
dat. Rurſus quadrata triangulis et triangu
la plus ſpacij equis lateribus q̃ inequalibus
continebunt. In collibus autem ⁊ vallibus e
tiam imperito patet plus eſſe ſoli quã ſoli celi
iugeri mẽſuram ducentos ⁊ quadraginta lon
gitudinis pedes eſſe dimidio q̃ in latitudinem

patere notiſſimū eſt ⁊ quis ſit circuitus et quā
tum campi claudet expeditum colligere. Sed
tenteni ⁊ actoceni in quamqꝫ partem pedes idē
ſpaciū terminant ſed multo amplius claudūt
Quelibet utilia captu ſint atqꝫ delectabilia ni
mium tamen impendi temporis hiſte artibus
non ſuaſerim quia ⁊ ſi ſunt per illas tranſeunti
bus utiles diucius tamen circa eas noxie fieri
poſſunt. Da rycht dych nach.

An puer in Aſtronomia ſit inſtituendus

Nec aſtronomie moderata ⁊ Rex precipue.
lectio regi puero negari debet que celos o
ſtendit ⁊ archana ſuperum mortalibus pādit
Huius noticia magnis ſepe ducibus adiumen
to decoriqꝫ fuit Pericles atheniēſ cum ſolis ob
ſcuracōne territi milites eſſent meditarēturqꝫ
fugam redditis eius rei cauſis exercitum reti
nuit ⁊ victor euaſit Gallus quoqꝫ Sulpicius
cū in exercitu Lucij pauli ꝑpt lune defectionem
militum animi velut prodigio diuinitus facto
terrerēt naturali racōne mōſtrata ſecuros red
didit animos. Nec dyron ſyracuſanus cū ad
delēdam dyoniſij tyrānidē veniſſet quia Pla
tonis diſcipulus fuerat ⁊ aſtronomie perit⁹ ta
li caſu territus eſt. Et ſi Niceas in ſycilia veni
ens non eodem confiſus metu pulcherimū athe
nienſium exercitū pdidiſſet Imbuend⁹ eſt igitur

⁊ hac doctrina puer ſine qua neq; Poete ple
ni⁹ intelligi pn̄t. Sēp aūt cauēdū eſt ne ſic vni
iungamur arti ut reliquas deſeram⁹. Ne ve na
turalib; inherētes ſtudijs ac ɔtēplacōib; eoꝝ
q̄ moralia ſūt poſtponam⁹ et reb; abducamur
agendis. Quereret aliq̄s forſitā q̄ pacto diſcē
da ſunt hec ⁊ an tradi ⁊ ꝑcipi ſimul pn̄t. Nega
būt aliq̄. q2 cōfūdat̄ anim⁹ ⁊ fatigetur tot diſci
plinis in diuerſū tendētibus. At hij nō ſatis ꝑ
ſpiciēt quātū natura valeat humani ingenij q̄
ita eſt agil' et velox ut in omnē ut ita dixerim
ptē ſpectat ut nequidē poſſit agere aliquid vnū
tātū. Sed vti plura nō eodē die modo quin ⁊ eo
dē tpis momēto vim ſuā impēdit reficit ac etiā
reparat aīos varietas ipſa. Quis vero nō obtū
datur ſi p totam diē vnius artis vnū magiſtꝝ
ferat. ſed in mutacōe recreabit̄ ſpiritus. Sicut
in uarietate modeāta ciboꝝ reficit̄ ſtomachus.
Agricole ſimul arua vineta oleas arbuſta co
lunt pratis pecorib; auibus et aīalib; curam a
comodant. Cur nō pueri diuerſas eodē tpe nō
momēto dixerim diſciplinas ediſcant quoꝝ in
genia multo docilioꝛa ſunt q̄ꝫ iuuenū. Curabūt
igit̄ qui te pueꝝ regunt per diem diuerſos vti
magiſtros audies. Et nūc ḡmatice nūc dyaleti
ce nūc alteri diſciplīe incubas nec ſuū locis ſu
umq; corpis exercicijs tēpus negabūt.

¶ Quid eligendum ſit et quid fugiendum puero Capitulū vltimum.

Ceterum diſcipulis huiuſmodi quāuis plurimum intellectus illuminatur non tamē quid honeſtū quid turpe q̄d iuſtū q̄d iniuſtum q̄d eligendum quid ue fugiēdū ſit ꝑrſus oſtēditur. Obumbrata ſunt in poetis ⁊ oratoribus atq; hiſtoricis non penitus expreſſa ſigna virtutum. Quibus ex rebus alcius volandū ⁊ ad philoſophiā ipſam tot affectibus trāſmigrādum eſt de qua fecimus tibi in principio mencionem At hic dicit forſitan ex cōtubernalibus tuis quiſpiam. Quid tu agis Enea dum puer artibus inſudat quaꝝ ſeptem ſuperiꝰ meminiſti. Quid rurſus huc remittamur. ſed neſciet hic quid ph̄i nomen importet. cuius conſtat inuētorem fuiſſe pitagoram. Namq; ut antea viri boni ⁊ docti ſapientes appellarentur fugit hic arrogianciam ph̄mq; ſe dici hoc eſt amatorem ſapientie non ſapiētem voluit. Hinc amor ſapientie interpretata eſt ph̄ia. Sapiencia vero non ſolum artes ſeptem complectitur ſupra memoratas. ſʒ omniū diuinaꝝ humanaꝝq; rerum ac cauſarum quibus hec tres continentur ſcientiam profitetur. Obquā rem non qui ſeptē artes liberales percurrit aliq̄s philoſophus appellabitur. ph̄ie tamen partem adeptus erit

Philoſophi ab inicio ſolꝫ naturalibꝫ cauſ intē
debāt. Taletē qꝫ mileſiū ſequebāt q̄ prim⁹ de
illis tradit̄ diſputaſſe. Succeſſit deinde Soctes
q̄ moralē pħam euocauit de celo. Ex q̄ factū ē
ut bifariam pħiam diuideret. ⁊ altera quidem
naturalis. altera mortalꝫ appellaret. Supueni
ente vero diui Platonis ingenio terciū adicere
mēbrum placuit. ⁊ racōnale nūcupat. At nos
hucuſqꝫ de moribus quū ſūt ex pħia recipiendi
parū diximus. Eapter in calce libri nō autem
in calce ſtudij puerū rurſus ad moralem pħiaꝫ
remittimus. Hec enim quis ſit erga diuinam
maieſtatē cultus. Quomodo pentibus. quomō
natu grādioribꝫ. quomō pegrinis. Magiſtrati
bus militibꝫ aīcis uxoribꝫ Ciuibꝫ ruſticis ſeruiſ
vtēdū ſit certa racōe mōſtrabit. Hec te Rex in
dite docebit auariciā ɔtēnnē. que pecunie ſtudi
um habꝫ. Quā teſte ſaluſtio nemo ſapiēs ɔcu
piuit vnq̄ Admonebit in mulieres ſeruare mo
deſtiā. Caros habere liberos ⁊ ꝓpinquos. mini
me ſeuiē. venerari ſeniores Legibꝫ obtēperare
iracūdiā ɔpeſcē ɔtemnē voluptates miſereri op
preſſis inopibꝫ. ɔferre dignis p̄mia Jus ſuū v
nicuiqꝫ reddē. punīē nocētes. Et qđ maximū ē
iproſperis fortune ſucceſſibꝫ te leticia nō ſinet
effundi. Nec i aduſ caſibꝫ triſticia depmi viaqꝫ
pſtabit q̄ tibi recte viuere poſſis ⁊ ſbditis vtilit

imperat ē. Nec enī fuit hec puero claudenda. Sȝ mō librorū delect⁹ fiat ut dulces ⁊ apti facūdi limati q̄ꝫ sibi tradāt ut sup̄ de plerisqȝ diximꝰ. q̄bȝ adi cī pūt Tusculane q̄stiones tullij de senectute de amicitia ⁊ q̄tquid ē illiꝰ de moibȝ scriptū. util' se neca Capiēdꝰ in epl'is Plimꝰ. ⁊ in ꝯsolatōe Bo eciꝰ. nec negaueri absqȝ hijs q̄ꝫ pluā doctorū ui rorū ēperiri volumia. q̄ tuto pueis exhiberi pūt Sȝ iudiciū p̄ceptoris exigo ut limatos ēsosqȝ no rit libros ⁊ i autoritate ēceptos. Sȝ qm̄ hec ph'ie porcō quā vocāt Ethicā nullū huāne uite tps dimittit intactū. ſȝ uiuēs ipa gubnat uiros ⁊ se nes Quita puero tradēda. q̄bȝ ex locis ēcipiēda sint satis ꝑ pte al'. ꝑ tpe credimꝰ eē mōstratū In ceteris libris sic etates ipē reqsiuerit si lōgiꝰ fabricator maximꝰ orb ⁊ aie ꝯditor deus vitā ꝑ duxerit loquēdū nctuosiꝰ erit. ň post tot insig nes quos tibi legēdos dixerimꝰ autores tacere poci⁹ q̄ꝫ dicē quit q̄ꝫ āpliꝰ existimauerimꝰ. Tu tū interi qd̄ tibi puero ꝯducē doctū est. hic te ex ercere ac discere studere. ut aliarū huiꝰ opuscu li parciū cupidissimꝰ videare. Vale Ex noua ci uitate Mēse februarij Millesimo Quadringēte simo Quinquagesimo. Laudet̄ deꝰ.

Explicit Tractatulꝰ p̄ Eneā siluiū editus ad Regē Bohemie Ladislaum.

Ptinet ipulaib9 ī tiecto

2641406

520 - 23.

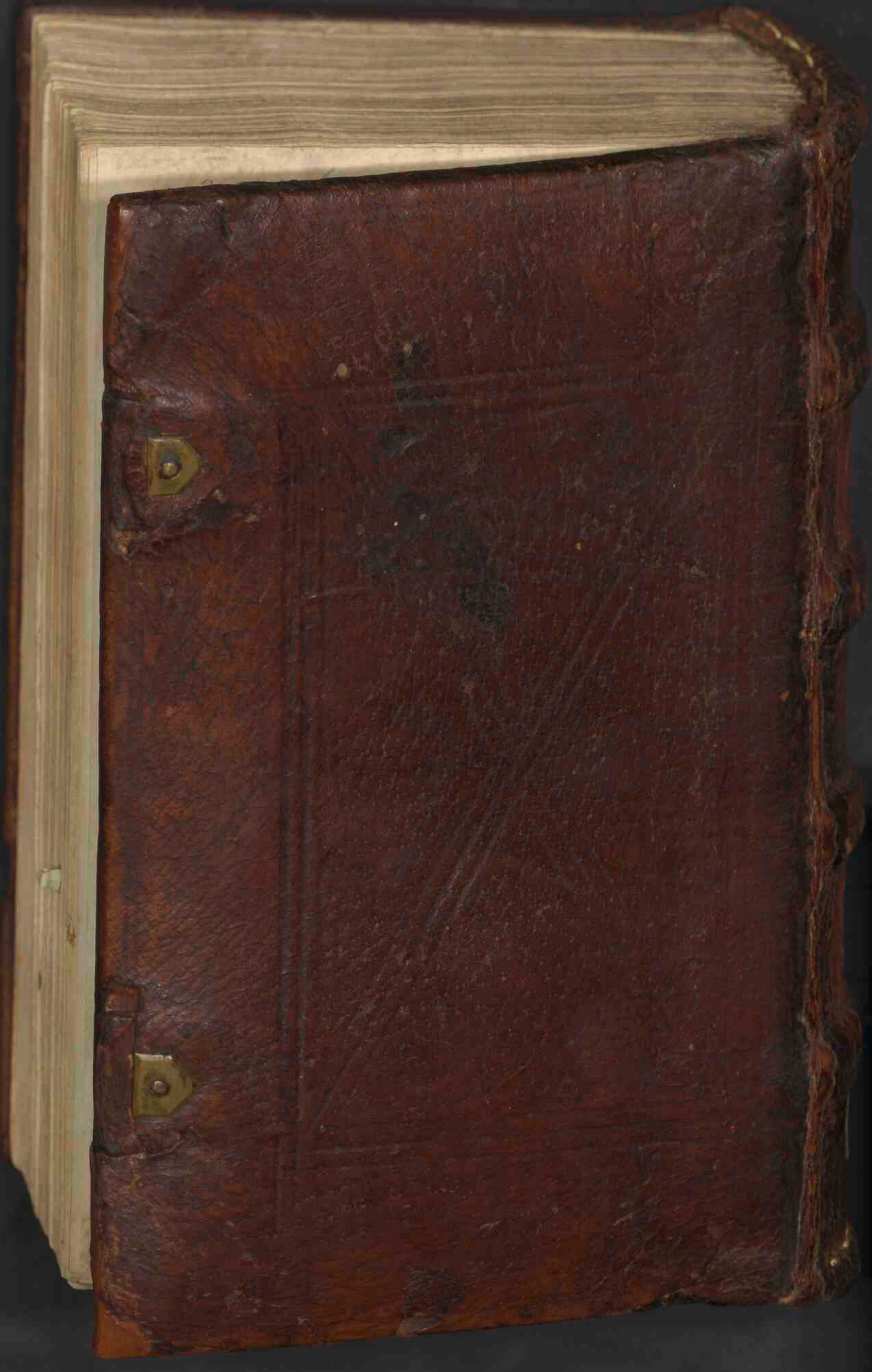

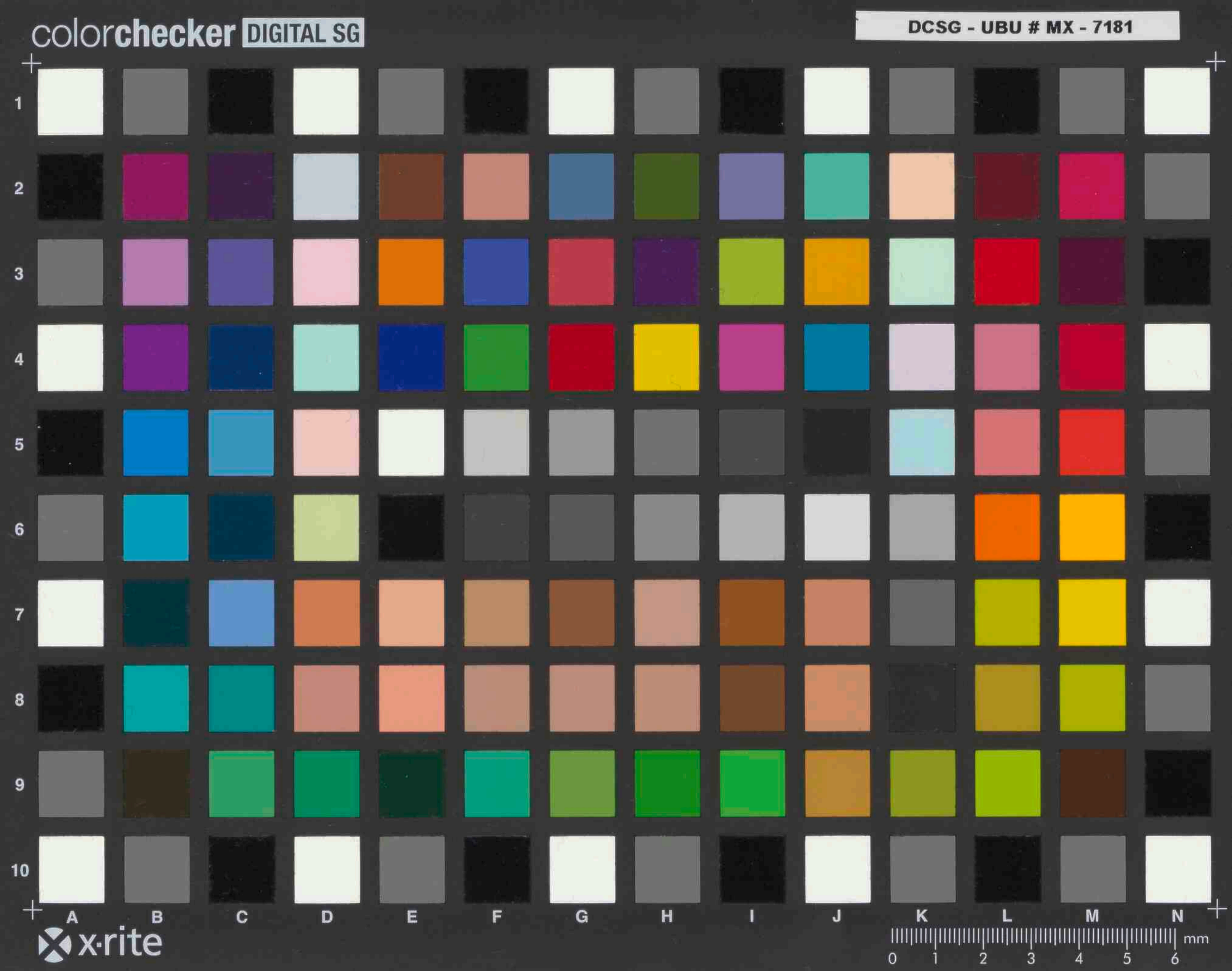
colorchecker DIGITAL SG
DCSG - UBU # MX - 7181
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
A B C D E F G H I J K L M N
x·rite
mm
0 1 2 3 4 5 6